

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

IX.

Изази половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XI.

В Ј Е Ч Н И М И Р .

Из дјела епископа зеландског Мартенсена.

Превод Л. Поповића.

(Свршетак)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
BUDUĆE
CRNOJEVIĆ

* * *

Ратови се воде ради мира, ушљед чега настаје питање, да ли ће доћи вријеме, кад ће се сви ратови прекинути и настати *вјечни мир* међу државама на земаљској кугли. Поред свега тога било би погрешно мислити, да ће доћи вријеме, кад ће се ратови потпуно прекинути, јер би нам у том случају требало такође знати, на који се начин може истјерати и дух неправде из свијета. Свето Писмо, напротив, говори нам, да ће у пошљедње дане, за вријеме великих трзавица, бити жестоки ратови на земљи, да ће устати народ против народа, и царство против царства (Мат. XXIV, 6 и др.). У исто вријеме Св. Писмо такође говори о времену, кад ће вук лежати заједно са јагњетом (Ис. XI, 6), кад ће мач и стријела бити сломљени, и мач се прековати у плуг (Ис. П, 4; Мих. IV, 3). Оно говори о ратујућем царству на земљи, кад ће сатана бити свезан, иза чега ће владати само царство Христово (Откр. XX, 4). Ако ми можемо представити тај златни вијек само као времени, који ће се опет замијенити ратовима и ратним гласо-

вима, онда, кад се сатана поново ослободи (Откр. XX, 7), тада ће вјечни мир ипак остати идеалом, коме непрестано треба тежити са увјерењем, да земаљско царство мира, које се приближно може остварити у појединим периодима, и то тек у нижем стадију, указује само у простој слици на своју небесну праслику. То управо царство и служи као предмет назначења и коначни циљ човјечији, те и стоји у опреци са царством земаљским, — јер је то *царство, које остаје стално у све вијекове* вато, што је оно не само царство среће, већ такође и царство спасења *). Средство, којим се може постићи земаљски идеал мира, јест савез хришћанских држава, с циљем подржавања мира сагласно начелима хришћанске љубави и правичности, те се одовуда поредак ствари, у којем се политика одређује моралом, као свако макијавелско правило осуђује и одстрањује. **) Пошто је збачен био Наполеон I-ви с његовом себичном политиком, која је презирала све међународне законе, тај управо поглед примио је *свети савез* (1815 г.), којему је Бадер придао значај изјавом, коју је учинио трима побједоносним владарима: руском цару Александру I-ом, аустријском Францу I-ом и пруском Фридриху Вилхелму III-ем. ***) Свети савез у документима о својој установи нагласио је, да је као једини принцип за начин свога рада увео начела религије, начела правичности, љубави и мира, која као примјенљива не само на живот појединаца, треба да чине *безусловни* *утицај* *и* *на* *владарске* *одлуке*, те да служе као руководно правило у свима њиховим предузећима. У тим се документима објашњује, да на владаре (управитеље) треба гледати само као на *овлашћене од провиђења*, и да хришћански свијет, од којег један дио чине и они са својим поданицима, у самој ствари и нема *никаквог другог* владара осим Оног, којему само и припада власт и сила, као његове особине, јер се у Њему и налазе сва блага живота, знања и неограничене мудрости. За овим се свечано признаје, да им сама обавезност спрам Бога и народа, којим они управљају, налаже, да, у колико од њих зависи, дају примјер правичности, слоге и умјерености, и од тога доба све своје силе да упуте на то како ће се што боље *поћи у сусрет мирним вјештинама*, да се подиже унутрашње благостање својих држава и узбуђују религи-

*) Ср. општи дио, т. I, § 47 и др.

**) Ср. Kant, Zum ewigen Triebe, Werke, XI изд. Розенкранца

***) Thiersch, Ueber den christlichen Staat, стр. 182. Ср. чланак Бадера о потреби, која је поникла ушљед француске револуције, у новом и тјешњем савезу у политици и религији.

озни и морални осјећаји, чија је сила тако потребна била за вријеме несрећних метежа*). Све се то сводило на хришћанско откривење, — факт који доказује, да вјероисповиједне разлике (између православних, римокатолика и протестаната) не могу служити препреком за мир.

Свети савез подвргавао се исмијавању, и сви они, који су га исмијавали — људи који не вјерују у морални поредак свијета и гледају на хришћанство као на посао приватног и фамилијарног живота — разумије се, задовољавали су се кад су видјели, да су брво усвојена била и друга несвета начела, и да стварни ток рада и догађаја представља чудновати контраст оним начелима, која су у тим документима као руководно правило узета била. Они су са злоћом видјели, да се свети савез постепено и непримјетно распао, и да трактати 1815 године, као и сва државна система, која је на том савезу основана била, припада већ раду прошлости. Међу тим ипак сама замисао остаје велика и истинита. Погрешка, коју је савез учинио у примјени својих начела за живот, беспорно је у томе, што су владари, који су прогласили свети савез, ставили себе на тачку конзерватизма, који је противан сваком прогресу, те су истим ишли супротно предубјеђењу Бадера, по чијем мишљењу држава треба да се руководи начелима развића (еволуције), а не застоја. Погрешка је била такође и у томе, што су у свом старању да упросте права законске власти, противно револуцији, игнорисали права слободе, и нијесу узели у обзир, да се друштвени живот, у његовом нормалном стању, оснива на јединству авторитета и слободе. Страх и опасност од револуције тако су силно били завладали у њима, да су у сваком народном покрету видјели револуциони импулс и „демагошке махинације,“ те су тим, у колико се ствар њих тицала, још више појачали мишљење, да је свети савез у својој основи био савез владарâ против народâ, — мишљење, које је Наполеон I-ви изразио на острву св. Јелене у ријечима: „*C'est une alliance des rois contre les peuples*“! („то је савез цар-ва против народа“!). То је управо и помогло да се породи либерална и либералистичка опозиција, са њеним захтјевима констатационе управе, гаранцијама за народ и др. у чему је шта више прелазила у крајност и фанатизам (убијство Коцебу). Породило се узајамно неповјерење, и мир поново је био нарушен ратовима и револуцијама. Морамо се такође сагласити, да

*) Görres, Die peilige Alliance und die Völker auf dem Congress zu Verona 1822 (Politische Schriften, v. 47).

је Герес био у праву, кад се је у почетку отворено изразио у својем дјелу „Јевропа и револуција,“ а доцније и у дјелу о „Веронском конгресу,“ да је несрећа светог савеза била у томе, што се је појавио одвећ касно. Да су хришћанска и правничка начела тога савеза узета била за основу у рјешењима на Бечком конгресу, који је био мало испред тога, то би многе одлуке конгреса утаначене биле сасвим друкчије. Са својом хришћанском политиком он се је истакао само онда, кад је већ предходно установљен био распоред државâ, и подигнуто било здање на темељу старе многобожачке политике. Ма како то било, ипак велики значај и истинитост саме замисли не може се одрећи, тако да је та мисао, управо рећи, изазивала и изнуђавала да је приме и усвоје због саме истине, која јој је својствена. Мир међу народима може се темељити само на хришћанским основама, а не на системи тако зване „равнотеже државâ“, која је удешена чисто механички на темељу себичних интереса, који се оснивају не на каквом другом вишем мотиву, већ просто на самоузвишењу. Система „равнотеже сила“ не узима у обзир никакве разлоге ^{ПРАВА} и правичности. Њен циљ једино је у томе, да брани ^{ДРУГОЈ СИЛИ} другој сили заузети у системи држава надмоћије, које би било за друге опасно. Она је проста вјештачка замјена правичности, која се у повољним приликама претвара, као што искуство показује, у политику великих држава, не гледајући на то, што се иста у многим случајима врло мало слаже са правичношћу.

Садашње вријеме може се назвати међуцарством у међународним одношајима зато, што ништа није утаначено и утемељено. Истинито је ипак то, да нема никакве наде, да ће и у скорој будућности заузети маха начела царства мира. Но и ако на свети савез и не можемо друкчије гледати већ као на неки метеор, који је брзо прелетио и нестао, ипак он припада оним идеалима, који ће се, по нашем увјерењу, поново вратити зато, што су они истинити, те се и човјечанство не може без њих обићи. Доћи ће вријеме, кад ће се тај идеал поново јавити на политичком хоризонту; он ће се сâм појавити народима онда, пошто се предходно насите и разувјере у политици тако званих „интереса,“ која је, по самој својој битности, политика силе и права јачега. —

Дјело, из којег смо превели одјељак „Рат и вјечни мир“, изашло је из пера високоученог епископа веландског *Мартесена*, који се може бројити међу првим западним богословима. На

руски језик превео га је учени професор Петроградске академије. *А. П. Лопухин*. До појаве православно-хришћанске етике Мартенсенове, богословска литература није се могла похвалити мање више капиталним радом, који би тако систематски, строго научно, и на основу позитивних психолошких закона изложен био. Ту празнину у области морала допунило је собом поменуто дјело, које у руском пријеводу износи преко 1300 штампанијех страница велике осмине. Истина, и у њему се може наћи таквијех мјеста, која би се могла подврћи негативној критици; но није ни чудо да се у том *мору науке* по гдјекад омете и тако велики научни капацитет, као што је био Мартенсен. Ипак сви ти недостатци тако су незнатни, да се потпуно губе у богатој и опширној ерудицији пишчевој. По одзиву историка-моралиста Гаса „необични дар у излагању, који је својствен автору, у стању је да занесе сваког образованог читаоца, постичући у њему уједно научни интерес богатством, које је унио из философије и теорије.“ Поред тога, ако узмемо у обзир оне разнолике погледе, који циркулишу међу већим дијелом мислећих чланова наше цркве на хришћански морал и његове пројаве, видјећемо, да се пажљивим читањем поменутог дјела темељито расвјетљава хоризонт нашег моралног свијета, те нам цјелокупна област нашег рада постаје јасна и у сваком погледу разумљива. Тако н. пр. последије теоријског дијела, у тој опширној дјелу хришћанин ће наћи рјешење и свијех, тако рећи, савременијех питања, која је учени писац темељито, на основу св. Писма и других наука, расправио, те зато поменути рад са успјехом може замијенити готово све поједине омање трактате из опширне области хришћанског морала. Између осталог особито је интересан други дио другог тома, у којем је изложено учење о друштвеном моралу, гдје спада: *породица, држава, њена управа, вјештина, наука и црква*.

Не гледајући на сву дубину мисли, особиту потанкост психолошке анализе и темељитост у навођењу философског елемента, — поменуто се дјело Мартенсеново чита са великом лакошћу и насладом, тако да би требало да га читају не само лица духовног сталежа и специјално богословске професије, већ уопште сваки образовани човјек, који жели да има *правилан поглед на хришћански морал, и да по њему управља свој живот и рад*.

Штета је што дјела нема у српском преводу. Појединцу доста је трудно превести и на своја средства издати тако огромно дјело, зато би требало да неко наше учено друштво — било

то духовно или свјетско — узме на себе труд и трошак око превођења и издавања, како би се тим радом наша литература обогатила једним заиста драгоценим строго-научним дјелом трајне вриједности за сваког образованог човјека. —

СВЕШТЕНИК И СВЕШТЕНИКОВ РАД У НАРОДУ.

(Један од радова свешти. удружења Ријечко-Љешанске нахије.)

Написао: поп **Мираш Вукић**, учитељ.

Кад је тјелесни организам потпуно здрав, тијело мора напредовати, а у противном случају, прије или послје, мора пропанути. Тако бива увијек са домој, породицом, заједницом, па најпослије и са цијелим народом. За подстицање доброг напретка народног требало је: добро устројство, ваљани и практични чланови, народна просвјета, а највише потпуни морални узгој народни, основан, утемељен и учвршћен на начелима Христове науке, а тај свети и узвишени посао у народу свештеници врше.

Народ пак онај који тога нема, или, ако га има, а не одговара народним потребама, не прилагођава се условима са-временог живота, не врши своје дужности, чиновским корацима са свим напрегнутим силама не корача напријед, мора најпослије пропанути и збрисати се са свјетске позорнице; јер све што се преживјело, што се потпуно не слаже са савременошћу, што се не прилагођава погодбама напредног живота и што не напредује с напретком идеја, мора пропанути.

У великом народном свијету, како појединци, тако и читава друштва непрестано учествују у непрекидној борби за опстанак народни *свјесно* — *активно*, имајући потпуно одмјереног утицаја на свој дужи опстанак. Што важи за све друге народе, то без сумње важи и за наш српски народ.

И ми учествујемо у тој борби *свјесно*, дакле *активно*; те и ми имамо потпуно одсјеченог утицаја на наш дужи опстанак. Да би наш народ међу просвећеним народима могао достојно мјесто заузети и да би развијајући се по законима савремености могао напредовати, потребно је много, као: пружити му добре услове животних интереса, добро организоване школе, ваљане, спремне и практичне наставнике, но најглавније је да има ваљане свештенике, који ће народу дати морално васпи-

тање, које је у толико важније од свих других наука, у колико је важнија душа од тијела.

Као што видимо, свештенство је врло важна чињеница по народ, по благостање, напредак и срећу његову. Свештенство је позвано, да врши и испуњава свети и узвишени посао, да учи и просвећује народ од повоја до покрова, те тако има право назвати се ревности пастир и учитељ.

Свештенство, поред вршења свете дужности у цркви, позвано је на првом мјесту, да учи свој народ, да му буде десна рука; да га одведе на извор чисте истините моралне науке са јеванђелским начелима, да ту спере са себе праšину незнања, а да душу — то мило мезимче Божије — обуче скромношћу и свим другим хришћанским врлинама, те тако да отвореним счима прогледа и увиди свој прави положај и истинити пут к срећи, блаженству и савршенству свом.

Бацимо ли летимични поглед на начин живота, на дјелање, рад, материјално и културно стање нашег народа одма ћемо се увјерити, да је поivioстао иза многих других народа. Запитајмо се, због чега је ово? Зашто није наш народ као многи други, како културно, тако и материјално напредовати могао?

На ово ћемо лако одговорити: **Због тога** што случајеви и прилике немилостиво су поступали са нашим народом, те у вјечној борби није се могла никаква пажња поклањати на брижно уређивање, на школу, цркву, на умјерен и штедљив живот на рад, на мир, на потпуно сачување народних обичаја, једном ријечи на опште благостање и на опши напредак.

Та непрекидна борба била је за опстанак, а вође били су с малим изузетком све сами свештеници обојега реда; но ја нијесам намјеран њихова блажена почивалишта узнемиравати, но с највећим пијететом поклонити се њиховим бесмртним подвизима и пожртвовању, јер они с мачем и с крстом у руци утврдише: „*Олшар прави, на кимен крвави*“ и Србину улише самопоуздање, које га и сачува; — а без тога наш народ приликама неприправан, заплетен у струју и вртлог вјечите борбе давно би збрисан био са свјетске позорнице.

Но под утиском ових истина завирићемо мало боље у живот и позив народног свештенства,

Маса нашег народа још је душэвно занемарена. Што није у довољној мјери духом просвећена, није нико крив, до оних непогодних прилика, у којима је силом неумитних историјских догађаја наш народ био чврсто привезан.

У таквом стању, врло често на његову душу наилазили су тешки часови, а под теретом њиховим није кадар био сам себи да помогне нити да нађе каквог излаза. Било је случајева, да се из таквог стања прелази у очајање, а одатлен је најкраћи пут до великог гријеха, па и пропасти. Народ наш усредсређен је већином у селима, а међу овима је највећи број, гдје преставља свуколику интелигенцију свештеник и народни учитељ.

Чија је дакле најпреча — света и узвишена — дужност, да народу помогне у тешким часовима, у мучној бризи мудрим савјетима и добрим упуствима? Ко је позван, да га мелемом благе Христове науке лијечи и ослобођава оних болова, који му подгризају и муче душу? — Зар то није у првом реду дужност народног свештеника?

Ако свештеник врши свој свети, узвишени и племенити посао како треба, многога ће спасти, повратити са грешна и нечиста пута.

Тим ће многима повратити живот душевног спасења, тако исто, као што ваљан лекар повраћа тешком болеснику овај земаљски обични живот.

Но тај спасоносни посао није увијек скопчан са угодностима!

Сријета се са честим случајевима, да се у многим приликама наилази на тешке препоне и отпоре, па и на разне неугодности.

Због увржене предрасуде, небавијештености и неповје-рења, тешко је простом човјеку доказати спасоносни пут, који му се предлаже и савјетује.

С тога треба имати стрпљење и истрајност. Треба имати чврсту вољу и дубоко освједочење, да добри савјети, разумна упуства, блага утјеха може многога спасти и сачувати од разних несрећа; но на пошљетку тражи се, да свештеник и дјелом потпуно докаже ту истину.

Свештеник ни у каквим животним приликама и неприликама не смије заборавити ни најмање на свој свети и високи позив, јер он је одређен од Бога, да буде посредник између Бога и народа, а то се види из св. писма, које говори о Арону: „Никтоже самъ себѣ приемятъ честь, но званнѣи отъ Бога якоже и Аронъ.“ (Јевр. 5, 4.)

Пророк вели за пастира цркве, да је он аудио Господњи. Мал. 2, 7). А апостол за њега каже, да је он строитељ тајне

Божјије. (Кор. 4, 1), сазидатељ шијела Христова (Еф. 4, 11) и да у шу тајну желе проићи и сами Анђели (I. Петр. 1, 12).

Господ Исус Христос рекао је својим апостолима, а у лицу њиховом и свим свештенослужитељима: „*Ви нијесте од свијета, но ја вас изабрах од свијета.*“ (Јован 15 19.)

Према овоме свештенички је позив узвишен, свет, небесан, и духован.

Свети Јован Златоусти вели народу: „*Зар ви не знате што је свештеник? Он је аудио Божи! Он не говори од своје стране! Ако њега презиреш, не презиреш њега но Бога, који га је рукоположио.*“ (Бес. на II посл. Тим.)

Свештеник треба увијек да се учи, те да може и друге научити.

Свештеник треба и дјелом да оствари оно, о чему проповиједа и тим учи друге.

Свештеник треба да је приступачан, али и обазрив на све. Он треба да је свуда добра књига отворена, потпуне моралне садржине, из које ће се народ учити.

Свештеник треба више да уради, него што му дужност налаже.

Свештеник треба да отклања све оно, што би могло проузроковати сумњу о њему.

Свештеник треба да тежи за небесним благом, а за земаљским, само као о неопходном услову за овај привремени јадни живот живот.

Свештеник не треба ни од ког да се боји до од самог Бога.

Свештеник треба да је трпељив, одан и срцем и душом Богу; он треба да је учитељ ненаученијема, отац сиротама, несложнима слога, сиромашњима помоћ, жалоснијема утјеха, разузданима и нерасуднијема строги духовни судија кајућијема духовно хранилиште и т. д.

Он треба да удеси свој живот, да му служи као јасан израз правог и истинитог слуге Господњег, да је у свему и увијек добар примјер парохијанима.

Он треба да је скроман и смирен; он не смије избјегавати пристојно друштво, али у друштву треба да зна себе одржати на пристојној висини.

Треба да зна лијепим и благим начином опоменути оне, који непристојно говоре, а узносити оне који то заслужују.

Знамо да има у свештенству као и свуда ваљаних, савјесних, свом позиву оданих и бољитку народном привржених

свештеника, но има их опет, који су себе занемарили или застарали у свом називу; од првих произилази општи напредак, дочим од других назадак; но ваља хтјети, али и умјети!

Ваља добро увидјети, што је то, што у јавном и приватном послу и животу нашем спречава наш народни напредак; те зато ваља појмити сваки добар или рђав утицај појединих и цјелине.

Много се истина тражи, али се даје и наћи.

„Тражите и наћићете, куцајте и отвориће вам се, иштајте и одговориће вам се!“ То је рекао Онај, коме сви вјерујемо, и у томе је јасно казано ово: *Хоћете ли само с тврдом вољом што да радите, — неће вам се отети.*

Воља може учинити све, што не прелази само границе могућности. Слободна воља је радња по избору узрока или мотива. Воља је највећа сила.

Ми без сваке сумње сви желимо напретка нашем народном животу, но није довољно само жељети и увиђети, но ваља хтјети и потпомагати их морално, али с правом вољом, јер без ње неће бити ништа. Ко не поможе народну просвјету својевољно, из својих сопствених побуда, више него што је обвезан, нека говори колико хоће, да је пријатељ свом народу и народном напретку — *није истина.* Народ је тијело, а морално његове узвишености су душа. А шта је тијело без душе? Или што вриједи тијело, у ком је болесна, занемарена и запуштена душа? Нико не може доказати, да тијело може свој позив испунити, ако је у њему душа јадна и запуштена.

Свештеник је на првом мјесту међу народом, он је с њим тијесно скопчан — и нераздјељив.

Он се труди и ради, да унаприједи свој народ; а то ће моћи испунити онда, ако у часовима и данима одмора, на сијелима, на скуповима, при посјетама, дакле свуда и на сваком мјесту буде поучавао свој народ и довео му добар примјер.

Ваљан свештеник треба својим трудом да одгаји и чврсто утемељи у народу чисти морал, јер гдје је чисти морал, ту је свака срећа.

Свештеник треба да настоји, да у народу побуди и оснажи љубав и страхопоштовање према св. цркви, поучавајући народ светој вјери Христовој, тумачећи му, да га једино истинита вјера и св. црква могу спасти и одржати од разних несрећа. Учите даље народ, да очува красне старе обичаје својих славних предака, те најдрагоцјеније споменике духа и живота нашег народа.

Научите га, да народ, који одступа од својих обичаја, одступа од свог природног живота, и постаје несрећан и за себе и за другога.

Сваки орган свешт. тијела треба да настојава, да се у наш народ не увукују туђи обичаји, нарочито они, који се не слажу са народним духом и начином живота; јер то је морални отров за народно срце, тиме најприје пропадне, и постаје непријатељем своје светиње.

Свештеник учиће народ да у слози и љубави живи међу собом, тумачећи му, да је слога најјача сила и снага сваке заједнице, велики и смишљени господар сваке среће и напретка људског, Да, ко живи у слози и љубави, тај љепше развија душевне моћи.

Свештеник се мора старати, да својом умном снагом оплоди народну памет зрелим мислима, у срцу да му оживи и однегује истински морал.

Што човјека дичи, што га чини великим на врхунцу Божијег створења? — Што ли га уздиже изнад овог материјалног, видљивог свијета у оне више надсвјетске непојмљиве слојеве?

Знање, његов бујно развијени ум, који је освојио владу скоро над свима законима у природи. А последице: његово племенито осјећање, његови узорити идеали, који ово тропно, ништаво тијело на њему обасјавају неким вишим божанственим одсјајем.

Човјек, обдарен само знањем, тек је по човјека, али у кога је то знање натопљено нектаром племенитости и врлине, то је тек цио, потпуни, савремени земаљски човјек.

Свештеник треба да искорјењује из народа гадне, опаке, штетне, зле обичаје, рђаве навике, пороке, као: пјанство, картање, псовка, лаж, крађа, оговарање и све што човјека понижава до прости животиње. Треба да то ради поуздавим природним путем, јер Коменски говори: „*начин поучавања (ако хоћемо, да дух људски све, што му се пружа, лако, чврсто и брзо појми) треба да буде према природи и онда ће бити поуздан, те неће промашати мјера!*“

Свештеник треба да отклања од народа нерад, и да га подстракава на свакидашњи рад у радне дане, а да га учи светковати дан Господњи, св. Неђељу, и друге прописане празнике. Нека га пак одучава од светковања светаца, које нити је св. црква прописала, нити се у те дане служба држи. То

су на пр. сви четвртци од Ускрса до Спасова-дана, млади петкови и уторници, Вратоломије, Врачеви и многи други.

Свештеник треба да поучава народ о обрађивању земље, о гајењу воћака, чела свилених буба, о виноградарству, о раду и чистоћи у кући и дворишту, о здрављу, о прилепчивим и заразним болестима; како се појављују, како се могу спријечити и отклонити.

Даље треба да га поучава о послушности према претпостављеним властима, о реду у друштву, општини, племену и т. д.

Да би му посао лакше одио и успјешније корачао, треба да се постара набавити онима, који знаду читати, поучнијех књига, којим би у доколним данима забављали себе и друге, и тим би се општој користи допринијело.

При овим пословима тражи се од свештеника, да је он сам узор свему, т. ј. да је он такав, каквим мисли другог да учини.

Он треба, да је узор морала, уредна, поштена и радна човјека, ако жели, да и народ такав буде. Овакав свештеник је заиста правио и благослов свом народу, он ће задобити повјерење и поштовање код народа и подићи себе на ону моралну висину, која му по истини припада. Народ ће га слушати, држати се његових савјета, и тим ће себе чврстити у чистом моралу, у св. вјери, у љубви и слози, у реду и раду и у свему оном, што човјека уздиже на земним створовима.

Сада погледајмо плод неморала или Боже им опрости незнања и несавјесна свештеника. Код њег је све неуредно, како у цркви, тако и изван ње, рад његов не вриједи; он више проузрокује рђавих, него добрих плодова; он се не брине ни за цркву ни за народ, он само гледа, да угађа својим страстима и уживањима.

Он је себе занемарио и откалио незнањем, а незнање затвара човјеку небо и вјечност истине, вуче га по прабини најдрњих заблуда; суров је, и та суровост обложила му је срце сантама леда, немилосрђа и неправде, те гако постаје, Боже не упиши ми у гријех, најсавршенијим звијером.

Уз оваква свештеника и народ мора пропанути, јер прост народ, гледајући у свом свештенику склониште немарности, неуредности, неморала, непобожности и т. д., и сам ће се увлачити у те заблуде, и цстати невина жртва тих порока.

Овакав свештеник је црв. који својим животом подгриза коријен благостања, среће напретка и опстанка народног.

Ја не смијем озбиљно ни да замислим, колико се хоће од ваљаног и савјесног свештеника, да одговори свом светом и узвишеном позиву.

У овом мом раду напоменуо сам, да има заморених, па и занемарених са своје стране свештеника, а познато је, да би свештеник постигао циљ свог задатка, потребно му је знање, но о том није ми намјера говорити, јер сваки зна, да му треба сваким даном себе учити, ако хоће да друге учи, и Спаситељ каже: „Будите савршени, као што је и отац ваш на небесима савршен.“

О ЦАРУ КОНСТАНТИНУ И ЦАРИЦИ ЈЕЛЕНИ.

Од 306—336 године.

Грађа за предавање у IV. раз. основне школе.

(Од радова уч. удружења Морачке нахије.)

Пошто се Господ наш Исус Христос вазнио на небо, и пошто су Апостоли примили Св. Духа — почели су одмах ширити Христову науку. Видјели смо из приповијетке „О гоњењу Хришћана“, да су Јевреји први почели гонити Хришћане и ово је гоњење трајало до 70-те године, а та а римски цар Веспасијан и његов син Тит са свим разруше Јерусалим, и Апостоли почну ширити Христову науку по цијелој великој римској царевини.

По смрти римскога цара Тита скоро су сви цареви гонили и мучили Хришћане. Потоњи, који је највише гоњење подигао, био је Дијоклицијан, који је постао царем 285 год. Дијоклицијан (у нашем народу цар Дукљанин) видећи да сам не може управљати толиком великом царевином, постави себи за помоћника својега зета Галерија и Максимилијана Херкулеса, прогласи их Августима. За овим опет постави Сефера као помоћника Галерију и Констанција Хлора Максимилијану и прогласи их Цесарима.

Дијоклицијан је био император, и сви су га морали слушати. Дијоклицијан изда указ, да се свуда гоне и убијају Хришћани. Свуда је било гоњење изузевши у оним мјестима, гдје је заповиједао Констанције Хлор.

Цар Дијоклицијан омрзне на престол и остави га, а по његову савјету то учини и Максимилијан.

У ово вријеме син Констанција Хлора — Константин велики налазио се у војсци Галеријевој, у Азији. Галерије мрзео је Констанција, јер као зет Дијоклицијанов није могао трпјети, да Констанције буде с њим раван, због тога је мрзио и Константина и гледао је да га којим начином смакне, но политичке околности и велика војничка снага Константицијева уздржавала га је од тога, а међу тим војска, којом је Константин заповиједао, много га је због његове доброте и храбрости вољела, те и због овога се Галерије устезао. Но ипак оправи Галерије једном Константина да убије једнога бијеснога лава, који је пустошио читаву једну област, и нико га није смио убити. Константин без поговора пође и заиста онога лава убије, те народ и војска још више заволи Константина. Галерије га постави командантом над једном експедицијом војске, која није била многобројна, готово од самих Хришћана, и пошаље га противу Сармата. Војска је јавно говорила, да се шиљу на очигледну погибију, и десница Божија буде Константину у помоћ и он срећно савлада и побједи Сармате.

Од ове побједи војска још више заволи Константина; а Галерије је међутим гледао којим буди било начином да га се ослободи, али због привржености војске није му смио ништа јавно учинити. Константин се тамо оженио са Минервом, која му је родила сина Криспа, али је она за тим умрла, и Константин је много пазио на подизање својега сина

Констанције више је пута писао Галерију, да му пошаље Константина, но овај је све то одлагао. Пошто Констанције постане неограничени господар над Француском Шпанијом и Британијом, тада поново и енергично поручи Галерију, да му пошаље сина, и Галерије дозове Константина и дадне му дозволу да иде к оцу, али му ипак нареди, да се у јутру пријави за нову, другу наредбу. Овим је Галерије хтио дати наредбу својему префекту у Риму, да затвори Константина, но Константин, видећи шта Галерије намјерава, у први мрак умакне из Никомидије. Његов официр Муниције такође тајно узме сина Константинова и умакне за Константином. У путу је Константин убијао пештанске коње, оне уморне, на свакој станици, и тим је осујетио поћеру Галеријеву, и овим начином приспије здраво у Француску; отац и пошаље својега малог синчића у Триф, код своје мајке Јелене, а сам пође код оца у Британију. Из Британије пође заједно са оцем и побједи Пикте и

пошто се поврати Констанције умре у граду Јорку 23 јула 306 г. Констанције пред смрт преда владу својему сину Константину. Галерије кад чује, да је Константин постао царем, ни мало му није било по вољи, зато он зајми од себе и својега зета Максенција, а узме уза се Севера и Максимиана Дазу, за које је рачунао да су му одани.

Ово се све догодило до 306 године.

Константин се врати из Британије у Француску, у Трир код своје мајке Јелене и прогласи је царицом, и изда по савјету Јеленину указ, да хришћани у његовим земљама могу слободно живјети.

Већ 306 године бијаху 6 господара: Галерије у Никомидији, Север на Балканском полуострву, Максимин Даза у Африци, Максимијан са сином у Риму и Константин. Максимијан бојећи се Галерија уда своју кћер Фавству за Константина и онда удари и победи Севера и убије. Галерије, да освети Севера, дигне војску и опколи Рим, но за мало што није главом и он платио и једва утече у Француску. Константин у мјесто да му се освети, даде му још средства, те пође у Азију. Чим је тамо дошао постави на мјесто Севера Лицинија да влада Тракијом и Илиријом. Максимијан је гледао да сву власт узме у своје руке, но син му Максенције побуни се противу њега, и Максимијан утече код Константина и почне тражити помоћи, али Константин није хтио да се мијеша у њине послове. Максимијан хтједе лукавством да завлада земљама Константиновим, и кад је Константин пошао с војском противу Германаца, Максимијан добави присталице, зграби хазну Константинову и прогласи себе царем. Константин се одмах поврати и лако савлада Максимијана у Марсељу; ухвати и лиши га свих почести и задржи га жива. Максимијан хтједе по ноћи убити Константина, но он то прије дознаде од своје жене и кад га ухвати и по други пут у завјери, одреди му да бира сам своју смрт, и Максимијан се објеси, и тако погине већ један од великих гонитеља хришћанства. Казна Божија брзо постигне и Галерија и жива га црви изједу, а сад остану Константин, Лициније и Максимин Даза. Они су један другога признавали равнима по власти, а Максенција, који је владао у Риму и Африци — нијесу признавали.

Овим ћеш побједити.

Пошто се Максенције утврдио у Риму и видио, да има већу војску, него Константин, намисли да завлада и његовим

земљама, и због тога му је објавио рат. Константин се много старао да мирним путем и договором учини томе крај и да не ратује. Али Максенције, пун гордости, није хтио ни да чује за мир, и Константин скупи своју армију и крене противу Максенција.

У војсци Константиновој било је много Хришћана. Јелена савјетује сина да се обрати молитвом за помоћ к Богу хришћанскоме. Константин се мајци обећа, а и до тада, од давна, не приносаше жртве идолима, него се колебао у својим мислима: којој вјери и Богу да се обрати за помоћ. Ново чудо равагна сумњу Константинову. Путујући са својом војском, у сред бијелога и ведрога дана, види на небу крст од звијезда с натписом: Овим ћеш побједити.“ Ово чудо види и сва војска Константинова. Идуће ноћи јави му се у сну Христос и рече му, да ће с крстом побједити. Константин сјутри дан начини велики крст, којег су носили пред војском у мјесто барјака, а друге мање по осталим одјељењима. Овај највиши звао се „Laborum.“ (Овај дан је крст постао први пут као знак поштовања и знамења, а до тада је био знак најповорније казне).

Тачно се не зна, на ком се мјесту налазио Константин, кад му се појавио Крст, али се претпоставља, да је у Француској. Хришћани, који су били у војсци, били су овим веома охрабрани. Константин обсејде Рим и побједе Максенција, којег његова војска одмах убије, а Константин уђе у Рим са великом славом и завлада свим његовим земљама и постане врло снажан. Ово се догодило 311 године. У Риму подигну Константинову споменик и у руку му ставе крст. Од овог времена Константин се почне молити Господу Исусу Христу и подизати цркве.

Лициније 313 године дође у Милан и поздрави Константина са побједом. Константин уда своју сестру за Лицинија и ове године издаду у заједници указ, да сви Хришћани могу слободно живјети и исповиједати своју вјеру. Ово они саопће и Максимиу Дази, те се и овај за мало сагласи, али одмах опет почне гонити хришћане. Осим тога Максимин Даза још је најжешће гонио жену Галеријеву и њену кћер. Максимин имајући већу снагу хтједе побједити најприје Лицинија, но Лициније њега разбије сасвим, и Максимин сам себе отрује.

Све се ово догодило за живота Дијоклицијанова и пошто је сва вла надживио и сам умре.

Сад остану Константин и Лициније. Хришћанство се мирно развијало за 8. година.

Лициније и ако је дао дозволу хришћанима, ипак је био ревностни идолопоклонац. Будући врло снажан, намисли да прекине све односе са Константином и подигне гоњење на хришћане у источном дијелу империје. Константин се старао да мирним путем одврати Лицинија од тога поступка, али кад овај није хтио ни да чује, тада дође до рата. Близу Једрене 321 године Лициније изведе противу Константина огромну армију. Константин се надао на силу крста Христова; сам се молио, а и сва његова војска. Константин победи Лицинија и 34 хиљаде људи остану му поубијани. Лициније утече у Византију и ту се науми утврдити, но видећи да је војска Константинова дошла до близу града, са запада, а флота, коју је предводио седамнајестогодишњи син Константинов Криспи — с југа, утече у Халкидон. Ту искупи нову армију од 130 хиљада војске и изађе пред Константина. Овдје буде нова главна битка. Од 130 хиљада, Лицинију једва претече 3 хиљаде и једва жив умакне у Никомидију. Но Константин брзо и овамо дође, и Лициније без свих знака власти предадне му се. Константин га пошаље у Солун да живи као поштен грађанин, нареди да му се почаст свуда даје, али власти да нема никакве.

Ова се година може назвати најславнија у историји Хришћанске цркве, сви мучитељи били пропали, Константин постане велики император над свом огромном римском царевином. Он одмах изда указ и прогласи хришћанску вјеру господарећом, поврати из прогонства и тавница све Хришћане, поврати сва одузета хришћанска имања, подигне много цркава на државни рачун и тако последије 287 година страдања, Хришћанство постаде побједоносним над јеврејством и незнабоштвом. Константин најприје почне савјетовати да се одбију од идолопоклонства, а на пошљетку забрани јавно приносити идолима жртве. Годину дана пошто је Константин побједио Лицинија и постао император, — ухвати га у завјери, да се опет докопа престола и нареди, те Лицинија убију.

Константин пренесе своју столицу из Рима у Византију и назове је својим именом Константинопољ.

Нова биједила опет је постигла хришћанску цркву. Безбожни Арије почео је у својим проповиједима и учењу убијати Божанство Исуса Христа; ово је веома узнемирило црквене пастире, и Константин 325 године сазове сабор свих епископа у Никеји. На овом сабору јерес буде осуђена и мир цркви повраћен.

Ове исте године св. царица Јелена пође у Јерусалим. Тамо нађе гробницу Христову, а близу ње и три крста. Не знајући који је крст, на ком је био Христос разапет, они по савјету тадашњег владике јерусалимског Макарија она три крста почну редом стављати на једну врло тешку болесницу, молећи се Богу да им открије, које је од та три Христов. Од два није било никакве промјене на болесници, а чим су је трећијем дотакли, она је на једанпут постала савршено здрава. Ово чудо њих је обрадовало. Света Јелена пошаље половину крста својему сину, а половину стави у сребрни ћивот и остави у Јерусалиму. Константин нареди, те се над гробницом Христовом подигне великољепна црква. За тим Јелена прође по свој Палестини и подигне много цркава, а особито на оним мјестима, која су била скопчана са земним животом Господа Исуса Христа.

Тек 328 године Јелена се поврати из Палестине код својега сина, и будући већ у дубокој старости, те се исте године престави. Њено тијело буде са великом свечаношћу пренешено у Рим и погребено у Пантеону.

Како св. Јелена, тако и цар Константин непрестано су се старали о развојеву и утврђењу хришћанске религије и храмова.

Константин је владао до 337-ме године пред саму смрт се крстио, а крстио га је Евсевије, архиепископ Николајевски ¹⁾.

Света црква их слави као светитеље и назива их „Равноапостолнима“.

Д о д а т а к.

Узрок, зашто је Константин Велики пренио престолницу из Рима у Цариград, био је шљедећи:

Видјели смо, да се Константин два пута женио. Прва му се жена звала Минерва, са којом се оженио још док је био у Азији код Галерија у војсци. Она му је родила сина Криспа и одмах је умрла. Пошто је био на очин престо, оженио се други пут са Фавстом, кћерком Максимијана Херкулеса, и она му је родила три сина. Кад је Константин побједио Лицивија код Једрене, Лицивије се намислио утврдити у Византији, но седамнајестогодишњи син Константинов Крисп разбије Лицивијеву флоту. Још раније Константин је добавио му знамени-

¹⁾ Крштењем се перу гријехови, за то се и Константин пред смрт покрестио, да би се очистио од свих својих гријехова, а био је и душом и дјелима прави Хришћанин од побједе над Максенцијем.

тог учитеља Лактанција и сва је империја гледала у њега достојнога нашљедника Константину. Злобна Фавста, кћи развратнога Максимијана, злобно опане Криспа код Константина због неморалних тобож насртаја на њу. Константин плане и без икаквих испита казни својега сина смрћу. Јелена се у то вријеме не налазила у Трифу и чим чује потрчи пут Рима, али је било све доцкав. Јелена одмах учини истрагу и јасно се докаже завјера Фавстина и Константин је казни са свима завјереницима жестоком смрћу. Лактанције умре у Трифу од жалости. Овакова фамилијарна несрећа учинила је Константину, те је сасвим омрвао на Рим и због тога је пренио престолницу у Византију.

Јеромонах Никифор, учитељ.

ДА ЛИ НЕ БИ КОРИСНИЈЕ БИЛО ДА УЧИТЕЉИ ДРЖЕ ПО ДВА
РАЗРЕДА, МЈЕСТО ТРИ, КАО САД.

(Један од радова учит. удружења Ријечке нахије.)

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Одавна се је опажала празнина, коју је сеоска црногорска школска младеж трпјела због IV раз. осн. школе, који се у сеоским школама није држао за неколико година, а који је круна цијелој основној настави.

Главно школ. надзорништво, да би овој празнини доскочило и дало прилике сваком сеоском дјетету, да може довршити потпуно осн. школу, издало је под број 1020 од 27 октобра 1894 год. шљедећу наредбу:

„Прошле године уређено је, да сваки ученик може довршити и четврти разред осн. школе и у оној школи, гдје је само један учитељ, и то на овај начин:

Једне године да учитељ држи:	I, II и III раз.
друге „ „ „ „	II, III и IV „
треће „ „ „ „	I, III и IV „
четврте „ „ „ „	I, II и IV „

Пете године биће исти разреди, као и прве.“ У истој се наредби каже:

„Да би овај начин у опште и за све ученике био користан, обратите најузобљивију пажњу, да спремите све ученике за пријелаз у старији разред.“ —

Овом наредбом учињен је велики корак у теорији црногорске осн. наставе, но да се обавремо и на практичну вриједност исте наредбе, са каквијем је тешкоћама скопчана и колико практичне вриједности доноси основној настави.

Ја сам се, као један од сеоских учитеља, у све шест година држао строго речене наредбе, и проучавао са озбиљном пажњом све тешкоће, које отуда проистичу за учитеља и за правилни развој основног васпитања и образовања школске дјеце.

Увјерен, да је задатак осн. школе: што трајнији успјех постићи и тако поуздани темељ поставити знању и васпитању дјеце и спремити их, како би у животу могла што потпуније и свјесније вршити човјечанске дужности и одољевати неприликама — износим овдје своје погледе на то уређење, не би ли колико толико са овијем својим скромнијем радом припомагао опћој тежњи усавршавања наших основних школа, молећи надлежну просвјетну власт, да у озбиљно разматрање узме ово моје мишљење, а препоручујући пригорским учитељима, да ме својим назорима у овоме потпомогну, у колико будем имао право, јер само тако можемо имати потпуну слику ствари, о којој говоримо.

Прво ћу изнијети тешкоће, које трпи учитељ и дјеца и цијела практична страна основног образовања и васпитања у троразредној школи.

Један учитељ, који се занима са три разреда осн. школе, од прилике са шездесет ученика, треба да распореди наставни материјал по неђељама, у сва три разреда, како ће га довршити у прво шест мјесеца, а Април и Мај да му остану за репетицију; Јуни не треба рачунати, пошто 1. Јуна треба да је готов ревизији. У шест мјесеца, кад се одбију божићне и ускрне ферије, има 24. радне неђеље; а у свакој неђељи има 25. раднијех часова, а кад се одбију по 10 минута школског одмора између часова, остају само 22. радна часа. То чини за 24 неђеље 528. раднијех часова. Ако сад овај број часова раздјелимо на 60. ученика, то долази на свакојег појединог ученика $8\frac{2}{3}$ часова, да се учитељ с њим занима, испитујући га цијеле школске године до репетиције.

Но пошто знамо, да у првом разреду има 9. наставнијех предмета, то за сваки предмет долази на ученика мање него један час испитивања преко цијеле школске године до понављања. У другом разреду долази на ученика $\frac{2}{3}$ часа, у трећем и четвртотом раз. $\frac{1}{2}$ часа, пошто тамо има више наставних предмета.

А кад се узме на предавање предмета у свијем разредима од тог времена близу половина, шта онда остаје на свакојег појединог ученика за пропитивање?

Истина, учитељ треба да се занима више са слабима, а мање са даровитијем ученицима; али и с најдаровитијема се нема што мање занимати од толико времена, јер иначе то би било на уштрб знања њихова, учитељ би их забаталио и тијем учинио, да се у знању сравне са слабима.

Сад питајмо и најбољег педагога и најспецијалнијег учитеља, може ли јамчити, да ће за тако кратко вријеме, толики број ученика са толикијем бројем разреда спремити за пријелаз у старији разред.

Ми видимо у средњим школама, гдје скоро свјки наставник има свој предмет, и тамо понављају разред скоро десети дио ученика, премда се у гимназији примају само они ученици из осн. школа, који на пријамном испиту покажу добар успјех. То нам даје јемства, да је дјецу осн. школе још теже спремити за пријелаз у старији разред, јер ту ради само један наставник са више разреда.

Кад понавља толики број ученика у осн. школи, сва она дјеца, што остају годину код куће, занемаре се и изгубе вољу за науком, и тијем се осакајује хармонично васпитање сеоске дјеце.

Но да ово питање и с другог гледишта посмотримо. Као што видјемо, наставна грађа има се проћи за 24 недјеље, не рачунајући Април и Мај, који остају за понављање. Према наставном плану рецимо, Закон Божји изучава се недјељно у свијем разредима по два часа; то чини преко цијеле школске године до понављања 48 часова. Који учитељ држи три разреда, он мора на један разред употребити само једну трећину од овога, дакле 16 часова. За овај број часова он и предаје и испитује сваки поједини разред, и за то кратко вријеме мора проћи цијелу наставну грађу, па не само ју проћи, јер је лако некако проћи, но је дужан и повољан успјех постићи и по могућству спремити сву дјецу за пријелаз у старији разред.

У оваквој размјери стоје и други предмети, јер су бројеви часова распоређени према величини и тешкоћи предмета.

Ми знамо, да је сврха наставног плана врло племенита и по наш подмладак пробитачна, али сумњамо, да иједан учитељ, који је овако оптерећен разредима и ученицима, може постићи жељени успјех онако, како треба жељети од ваљано уређених школа. Није могуће, да се за толики број часова са трајнијем успјехом и повољнијем резултатом може изучити закон божји ма у којем разреду. И ако имају дјеца доста слободна времена за учење, онога, што чују од учитеља, али ипак оволики број часова није довољан, да се предмет ваљано предаје и испита.

Темељито и ваљано предавање и испитивање јесу круна успјеха, зато је жељети, да се на то што више времена утроши, ако желимо, да школа постигне циљ, којему је намијењена.

Многи ће рећи: већина учитеља у троразредној, па чак и у четвороразредној школи показује испитујући врло добар успјех. Истина да тако стоји у ревизорском извјештају, но да ли је тако у ствари са каквоћом знања и трајношћу успјеха, ја сумњам, пошто сам увјерен, да се више пута иза сјајног испитног успјеха крије незнање, као под господском образном накарадно лице. Овome су свједоци пријамни испити при примању ђака у гимназији, на којему падају многи ђаци са одличнијем свједочапством, премда се тамо тражи много мање, но је дужна дати основна школа.

Не можемо се похвалити, да су наши ревизори специјални у свом послу, с тога хитар и, ако ћемо рећи, лукав учитељ, гледа да о испиту покаже што сјајнији успјех, па у помоћ узима ту згуду, коју му сами ревизор даје својом неспремношћу или немарношћу, и пита што сам хоће и како сам хоће. Такав учитељ бољијем ђацима задаје тешке теме и питања, а слабима врло лаке. Такав учитељ по душевној снази употребљава питања, као год и добар лекар, што по каквоћи тјелесне снаге обољелoга дијели лијекове.

У главноме у томе лежи одличан успјех многијех учитеља, који се последије с њим хвале, а узносе ревизорску правичност и способност. Увјерен сам да таква попустљивост ревизорска, или боље рећи хитрина учитељева не доноси никакве користи напретку школе и дјецe, него напротив штету и назадак цјеликупној осн. настави. Такав испитни одговор нема никакве практичне вриједности, и ревизор, ако дубоко не проникне у суштину успјеха, огријешити се о своју дужност; јер само правилно схваћање школског успјеха доноси знатног напретка и изводи школско образовање и васпитање на праву стају.

Свјестан учитељ не ради за испит, он ради, да дјетету да темељ знању, како ће му бито путевођа у цијелом његовом даљем животу, а то није кадар повољан постићи у троразредној школи, поред јаке воље и најбоље спреме.

Сад да пријеђемо на преглед дворазредне школе, разматрајући њезине добре стране у погледу практичне вриједности. Док за изучавање појединих наставних предмета нема учитељ довољно времена у троразредној школи, видјећемо, да у дворазредној стоји сасвијем друкчије и са повољнијим условима; док онамо има, да се бори са многијем тешкоћама, овамо су му прилике повољније и у многоме му олакшавају рад. Док онамо нема времена, овамо га има довољно, пружају му га мањи број разреда, ученика и предмета.

Но, да не бисмо изгледали сухопарни, ево доказа:

Учитељ, који држи два разреда, има да савлада наставну грађу само за два разреда и распореди га по неђељама, онако како ће га довршити за шест мјесеца.

Он има исто онолико времена за рад, а мање један разред, те ону трећину времена раздијели на два разреда; и у мјесто што би се у троразредној школи занимао са разредом један час, у дворазредној добија један и по, а то није мала добит за постигнуће успјеха, јер овако учитељ има довољно времена за предавање и потпуно испитивање и пропитивање.

Ставимо двије трећине за предавање и пропитивање, а једну трећину за испитивање, као што и предугује савремена педагогија; а у троразредној школи за једну трећину времена мање мора да сврши и предавање и испитивање, а то није мала разлика.

Бад буде практично радио двије године, једну годину са три, а другу са два разреда, из праксе увјериће се, да му је једна трећина времена од велике користи по практичну вриједност, и да ће донијети тај резултат: да трећина ученика мање понавља разред у дворазредној, него у троразредној школи, дакле донијеће и бољи успјех.

Ми треба да имамо у виду, како ће дијете поцрпити што више и темељније знање у осн. школи, које ће га руководити цијела његова живота, а не како ће час прије довршити осн. школу, па ма и површно знање из ње изнио.

Наш народ има само на Цетињу средњих завода за образовање, с тога већина ученика остају при ономе знању, што изнесу из осн. школе. Од наших сеоских ученика највише ако један по сто пође на образовање у средњим заводима, што је врло незнатан број за народну просвјету, према великом броју, који остаје при основном образовању. С тога треба најозбиљнију пажњу окренути на осн. школу, коју ако спорије, али темељитије треба довршити, а то је могуће тек у дворазредној школи, гдје су учитељу прилике на руку, да то с повољнијем резултатом изведе.

Узмимо и опет закон божији за примјер, па ћемо видјети, да учитељ у дворазредној школи има на расположење у мјесто 16. часова 22 до понављања, дакле, трећину више, а тако исто и код свију предмета добија једну трећину времена више за предавање и пропитивање.

На тај начин у дворазредној школи неће бити онога хаоса од нагомиланог материјала, а кратког времена, што чешће забуни и наставника, а ученике скоро ваада, те једва чекају да дође испит, да се ослободе од школе.

Да не би дворазредна школа била на уштрб потпуности основног школског образовања, она би се дала уредити, као и троразредна, да свако дијете потпуно и правилнијем путем доврши осн. школу.

А ево како:

Прве	године	учитељ	би држао:	I	и	II	раз.
друге	"	"	"	II	"	III	"
треће	"	"	"	III	"	IV	"
четврте	"	"	"	I	"	IV	"

Пете године би имао исте разреде као и прве.

Истина у троразредној школи у десет година примамо почетнике осам година, а у дворазредној у десет само шест година. Са овим не бисмо имали никаква изгуба, јер што је дијете за двије године старије, то је пособније за науку, а што је старије, кад доврши осн. школу, то му стечено знање остаје дуготрајније и темељитије. Како код нас врло мали број дјеце добија средње образовање, то нам неће бити на одмет, него на осјетну корист, ако будемо у школу примали дјецу од 9 и 10 година, па и старију јер тако би довршили осн. школу у тринајестој и четрнајестој години, баш у оно вријеме, кад дјетињство прелази у младићко доба, у којему се стечено знање боље чува и свјесније употребљава.

Но и опет не би искључена била могућност, да се и у осмој години примају, кад би постајао први разред.

Постојеће стање троразредних сеоских школа условљава многе тешкоће, које стају на путу правилном развоју и темељитом довршавању наставне грађе, док у дворазреднијем не би се ништа изгубило у потпуности осн. наставе; а овамо оне дају много повољнијех прилика, које иду на руку учитељу да се што боље одазива својој светој дужности. Овим долазимо до закључка, да би у погледу народне просвјете и практичног њезиног утицаја било цјелисходније, да наше сеоске школе буду дворазредне.

Не сматрајући своје погледе за мјерадавне, истичемо их овдје једино у доброј намјени, да би ово мишљење узеле у озбиљно разматрање мјерадавне власти и црногорско учитељство.

Цеклин, 20 Јула 1900. год.

Л. Пејовић, учитељ.

ЗНАЧАЈ БАЧКИЈЕХ ИЗЛЕТА И КАКО ИХ ТРЕБА ОБАВЉАТИ

(Један од радова учитељског удружења Ријечке нахије)

Дјеца се морају развијати двојачко: тјелесно и душевно. Које је дијете слабо развијено тјелесно, слабо ће се развијати и душевно, јер је тјелесно развиће темељ душевноме, отуд се и каже: У здравом тијелу здрава је и душа.

Кад бисмо дјецу развијали умно (душевно), а тјелесно занемарили, ми би онда добили тјелеснога богаља; тијем бисмо осакатили и у клици убили онај Богом и природом урођени дар и ногом стали на природну жицу тјелесног развића. А тако исто кад бисмо сву нашу пажњу обратили на тјелесно развиће, а на душевно се не освртали, тада бисмо душевног богаља добили, који не би био у стању као човјек никакву човјечанску дужност вршити. Ово би било још опасније, јер је данашњи живот скоп-

чан са многијем тешкоћама, кад је неопходно потребито што више знања и умијења, да се препоне и тешкоће могу савладати. И душевно и тјелесно развијање мора ићи сагласно и једно с другијем и с природом; оно мора ићи једно уз друго раме уз раме, као што их је и природа спојила, јер само са тако хармоничнијем развитком добива се савршенији створ, који је послје кадар и друге у сличном правцу васпитавати.

Школа није установљена и одређена само за једно, она је намијењена и за једно и за друго, дакле за опште васпитање. Учитељ није проста фигура, нити смије бити, он је помагач природе и извршитељ ових захтјева; он није само *чиновник*, као што скоро рече један наш свештеник, него је он у истини *васпитач*, и то му признаје цио образовани свијет, а камо ли нећемо ми мали и нејаки; он прије свега, ваља да је спреман и позван, да се потпуно преда својој дужности, за тијем добар радиша и ваљан трудбеник; њему не смије бити ништа досадно, што засијеца у колосјек његове дужности; он је дужан дјецу развијати и тјелесно и душевно; он је баш за то и позват, јер је он прави вођа, који их изводи и упућује на стазу будућега живота. Да би он могао што правилније извести ово развиће, прије свега мора познати нарав и природу дјеце, коју обучава, па према томе и удешавати свој рад; он мора бити пронацавајућ и прозирати у оквир дјечије моћи. Све жице дјечијег природнога бића скупљене су у његовијем рукама; он је машина, која их по својој сопственој вољи креће; он их затеже, попушта и по својој увиђавности кроти.

За умно развијање одређени су ваљани удбеници, у којијема дјеца за поуку налазе превидана зрна васпитања. Но није довољно само теорично изучавање предмета међу школскијем зидовима; треба имати и стварнога, јер прво без потоњег не може бити судопарно, без икакве васпитне вриједности.

За тјелесно развијање ми имамо у нашијем школама гимнастику, удешену према дјетињем узрасту и моћи; а осим ове имамо још и војничко вјежбање с многостручнијем тјелеснијем покретима; али је то опет све недовољно да се постигне што правилније тјелесно развијање, пошто се све то ради на прагу школе. За то је нужно гимнастику разумијевати шире и обављати је ондје и онако, како ће што стварније користи донјети. О важности гимнастике и по тјелесно и по душевно развијање не треба сумњати, за то озбиљну пажњу треба њој поклонити.

Једна врста гимнастичког вјежбања јесу и *бачки излети*. Важност њихова је јасна како по тјелесни, тако и по душевни развитак дјеце, јер не само што дјеца изађу из онога оуженога школског ваздуха и чистим свјежим испуњају плућа и пречишћају крв, него још и неки предмети теоричног изучавања постају предочени и очигледни, као: природопис, историја и земљопис.

Бачке излете можемо подијелити на мале и велике. Мали су они излети, који се обављају у близини школе, а трају кратко вријеме; велики су пак они, који се обављају на какво удаљеније мјесто, а траје цио дан.

Мање излете чине само дјеца једне школе, а веће излете дјеца из неколике школе, или и опет дјеца само једне школе.

Дан излета мора се бирати по увиђавности времена, кад јутро обећаје лијеп прољетни дан; а и мјесто излета мора бити пробрано, па ако је могуће и историјско, није ли могуће нити га у близини има, онда треба изабрати мјесто узвишено и погледу отворено, одакле се може ви-

ђети већи дио наше домовине, нахије или племена. Мјесто мора бити подесно, и ако је могуће што равније, близу воде и какве шумице, да не би дјеца патила од жеђе и жеге. Ако се намјерава чињети већи излет на какво удаљеније мјесто заједно са којом дотичном школом, то треба да учитељ ђацима нареди уочи дана излета, да дођу што раније, како ће моћи отићи јутрењижем хладом до одређеног мјеста. Од школе до одређеног мјеста треба одити заједнички и умјерено, не треба итати нити трчати, да се дјеца заморе и озноје нити пуштавати, да одраслија дјеца пролазе напријед, а мала и нејака да натезају за њима, него ход удесити према ходу ових пошљедњих. Уз пут се треба чешће одмарати и пазити на умор нејаких. Не треба заборавити, да јаки умор може више штете него користи донијети; када бисмо ово занемарили, онда бисмо са овим излетима само злоупотребу чинили. Пошто се већ дође до означеног мјеста, дјеца треба да се у каквоме подесном хладу одморе, а још, ако има воде, строго ваља пазити, да се дјеца онако врућа и угријана не напију хладне воде, што би врло лако донијело лоше пошљедице; па им и растумачити баш ту рђаво дјејство хладне воде, кад смо јако угријани.

При излетима учитељ треба да је опрезан, да својски пази и мотри на сву дјецу и на њихове покрете, како се не би расијано и својевољно разилазила по шумама и шкриповима; пазити, да се којекуда не врају и и по високајем стијенама не пењу, да се које не сломи или друго што не догоди, су чим би овај излет мјесто признања и хвале изазвао негодовање ђачких родитеља, па и надлежних власти, јер у таквијем приликама сва одговорност заиста морала би панути на учитеља. Слаба пажња и немарност често пута рађа лоше пошљедице. Дјеца се за вријеме излета могу играти пристојнијим играма, али свагда под надзором учитељевијем.

При састанку са којом другом школом учитељ треба да подручној дјечи унапријед предочи значај састанка, да им препоручи пристојно понашање за све вријеме састанка; да не пушта дјецу да се у злој намјери сама питају и задиркују са дјецом друге школе, јер се тијем ствара мржња и завидљивост. Учитељи могу чињети сходна пропитивања, али никад с висине свога позива истичати своје знање и способности на штету уважења другог учитеља у очима дјече, јер тијем убија ауторитет свога друга. Ако је излет већи, те се мора тамо и обједовати, објед треба да буде заједнички и дружевски, како учитељима, тако и ученицима, а неће бити згорега нити на одмет, ако који од учитеља изговори неколико ријечи о значају ђачких састанка и о узајмној слози и љубави, која треба да се укоријени у дјетињим срцима и да влада и цвјета у свакоме друштву, особито међу школском дјецом, која се узгојавају и питају једнијем мислима и пажњама, те да се у њима развију честити карактери. Ако се дјеца буду играла војника, лопте или ма које друге игре, у таквом случају треба дјецу измијешати, да у друштву буду из једне и из друге школе, а никад посебице, јер се тако ствара подјела, а последице свршене игре и нека врста суровности, зависти и злоће, јер она страна, која је у игри срећнија, неће да се истакне на штету друге стране. Свуда и у сваком погледу ваља својски настојавати, да се међу дјецом развија љубав, која је темељ свакоме друштву.

Цијељ је излетима више забавна, а осим тога и поучна, јер ће учитељ дјечи показати разне врсте биљака и осталијех природнијех створова, које дјеца у школи нијесу видјела; показаће им у већему обиму стране свијета; упознаће их са грацима племена, нахије, па у неколико и Црне

Горе; показаће им разна историјска мјеста, ријеке, брда, планине, језера и т. д. и тако с овим довести у свезу оно, што су о томе у шксли учили. Ако је мјесто историјско, то ће ваљан учитељ, ако и у кратко, дјеци сав догађај предочити, и изнијети у главном све оно, што се на томе мјесту збило, а тако и пошљедице, које су узроком догађаја проникле. Овом приликом дјеца виде много нешто, што прије нијесу виђела, што им је ново и забавно; виде већи обим простора, виде околна села, племе и нахију, а можда и већи дио домовине; ту им је пред очима земљопис, ту се дјеци показује све у живој слици, а не у теоричној магли.

Како год што излети имају свога значаја лијепијех прољетњијех дана, не мање га имају јесењијех и зимњијех да се постигне с њима сврха, зашто су намијењена и да се дјеца упознаду са свијема оглавнијема промјенама у природи. У јесен се природа мијења, лишће жити, вене и опада, личи човјеку, којег су године опхрвале и пут гроба навиле; зими је мртво и голо без своје зелене обуке, те изгледа тужна, сурова и дивља, као стари дивљак, који се једном ногом у гроб спуштаје; а прољеће прави природни преображај јетне гране природнога царства, јер се све њено у новом облику појављује. Тада наступи нови живот.

Све ово може да послужи за умно облагорођавање дјеце врло корисно, јер се дјеца тако упознаду не само са годишњијем временима, са радом и појавама, које се тада збивају него добију потпунију слику човјечијег живота, који се тачно даје са овим земаљским промјенама упоредити. Само зимске и јесење излете треба чињети у близини и строго пазити на суровост околине, да не нашкоди дјеци.

Пошто се излет сврши, а часат је раздвајати се, то ваља сву дјецу околу себе окупити, препоручити им да тај њихов састанак и познанство не буде узалудан, за тијем да се дјеца братски изјубе и истијем редом свак у своју школу поврати.

Када се ђачки излети обављају онако, као што треба, онда они до-доносе лијепе користи и душевном и тјелесном развиту; не само што се тијело окријепи и овом умјереном гимнастичком шетњом, те дјеца изгледају веселија, ведрија, руменија и једрија, него се и ум њихов обогати новијем појмовима и представама. Прошири се круг њихова познавања природе и околине, одахну духом, па постану живахнија и за наставу пријемљивија, почну с већом вољом пријењати раду, што науче, науче с већом вјером и надом у корист њихову. Небројено добара и кориснијех пошљедица проистичу отуда, за то ми бисмо препоручили учитељима, да сваке неђеље, или један пут сваке двије неђеље чине мање излете, а веће излете свакога мјесеца, почевши од марта мјесеца, па до краја школске године. Не а нико не помисли, да ће с овим штогод издангубити; ми смо тврдо убијеђени, да ће овим начином много повољнији успјех постићи, и наравна ствар, за живот много боље дјецу спремити.

Цек гин, 18 јула 1900. г.

Михаил Стругар, учитељ.

П О З И В А В Р А М А . 1)

Предавање у II. разреду осм. школе.

Пазите дјецо, сад ћу вам причати о једном побожном човјеку, који се звао Аврам.

I.

Шта ћу вам причати? Понове 2—3 ученика.

Кажи ти, Арсо! шта се догодило у доба Нојево? Какви су онда били људи? Па је ли их Бог казнио? Је ли Бог чекао људе, да се покају? Па јесу ли се покајали? Били их Бог казнио да су се покајали? Па пошто се нијесу хтјели покајати, шта је Бог учинио? Кога је Бог сачувао од потопа? Зашто је сачувао Ноја? Је ли још кога сачувао? Је ли Ноје благодарио Богу зашто га је сачувао од потопа? Кажњава ли Бог људе потспом и данас? Чиме их кажњава? и т. д. Је ли Ноје имао синова? Од кога су се људи намножили послје Ноја?

II.

Ноје ја имао три сина, између којих се звао један Сим. Послје Нојеве смрти у десетом појасу тога Сима родио се један добри и побожни човјек по имену Аврам. Кад је Аврам живио, међу тадашњим људима су се опет намножила безакоња и људи су били заборавили на правога Бога и подијелили се на многа племена.

Пропитивање: NACIONALNA

Колико је имао Ноје синова? У чијему се потомству родио Аврам? Какав је био Аврам? Какви су онда били људи?

Један пут јави се Бог Авраму и рече му: „Пресели се из постојбине свога оца и иди у земљу Ханаанску и ту се настани. Слагословићу те, од тебе ће се умножити народ као звијезде по небу, и по теби ће бити благословена сва племена на земљи.“

Као што се Бог јави Авраму, он тако и учини, узме собом своју фамилију и свога синовца Лота и пресели се у земљу, коју му је Бог обећао, а то јест у земљу Ханаанску и ту се настани. Земља та била је врло плодна и кроз кратко вријеме они стеку многа стада.

Како су Аврам и Лот били подијељени, њихови пастири почну се свађати око испаше; но кад то дознаде Аврам, призове к себи свога синовца Лота и рече му: „ми смо браћа, није лијепо да се наши пастири свађају; но је боље и љепше да се раздвојимо. Ти бирај и иди на једну страну, а ја ћу на другу страну.“ Лот на то пристане и пресели се у неке лијепе крајеве, у којима су били два града Содом и Гомор и ту се настани, а Аврам и даље остане у истој земљи.

Је ли се јављао Бог коме прије Аврама? Је ли Бог казао Ноју да ће казнити људе потопом? Шта је Бог Ноју рекао? Је ли Ноје направио ковчег, као што му је Бог казао? Да није Ноје послушао Бога и направио ковчег би ли се избавио од потопа? Зашто се Бог старао за Ноја боље но за друге људе?

Видите дјецо! Као што се Бог старао за Ноја и између свих ондашњих људи сачувао га од потопа; исто тако се Бог старао за Аврама, те

1) Мишљења сам, да би умјесније било, да ова приповјетка носи назив *Своба Аврамова.*

му се јавио, да се пресели и макне између оних људи, међу којима је живио, а то с тога, што су они били неваљали, па да не би и Аврам живећи међу њима пануо у неваљалство; јер људи, који се са неваљалима људима друже, могу и они неваљали постати, као што и пословица каже: „С ким си онакви си“ „Ко се са злим дружи, све се на зло тужи“. Ко ме се Бог јављао у вријеме потопа? Јесу ли људи послје потопа сви били побожни? Ко ме се Бог јављао послје потопа? Зашто се јављао Авраму? Шта му је Бог рекао? Зашто му је рекао, да се сели између ондашњих људи? Зашто се Бог тако старао за Аврама? За какве се људе Бог брине? Па је ли Аврам послушао Бога? Гдје се настанио? Ко се с њиме још преселио? Каква је била земља Ханаанска? Јесу ли Аврам и Лот живјели у миру у земљи Ханаанској? Ко се најприје почео свађати? Око чега су се пастири свађали? Кад је Аврам дознао о тој свађи, шта је рекао синовцу своме? Па јесу ли се раздвојили? Гдје се населио Лот? Гдје је остао Аврам? Је ли било лијепо, да се они свађају? Како је требало, да живе? Да је Аврам видио, да они у љубави могу живјети, би ли рекао Лоту, да се раздвоје? Па или је боље било раздвојити се или свађати се?

Кад браћа не могу да живе у љубави, много је љепше да се подијеле, него да се свађају, као што су Аврам и Лот учинили.

Кажу ти Илија, како би ти радио у евоме случају? Је ли добро да се браћа свађају и дијеле? Или је више зло дијелити се или свађати се? Треба ли да браћа лијепо живе и пошто се подијеле? Треба ли да један другоме помажу? У којој кући нема слоге, помаже ли јој Бог? Пословица вели: „Гдје је слога, ту је и Божи благослов“ „Слога је од Бога.“

Из приче о потопу чему се можемо научити?

За тим учитељ потражи, да једна из горње приповјетке сама изведу поуку, а то ће моћи учинити, ако његова питања буду за то подесна, а у исто вријеме и сам им помогне.

Морача, 15. Јула 1900.

поп Милун Меденица, учитељ

ПРЕДАВАЊА ИЗ ВЈЕРОНАУКЕ

— држато у Подгоричкој женској основној школи —

А. За први разред.

Први гријех, смрт и обећање избављења.

Циљ: Давас ћу вам причати како су Адам и Ева погријешили — Шта ћу вам признати?

1. Ко је створио свијет? — Зашто је Бог створио свијет? — Како га је створио? — Кога је Бог најпослије створио? — Ђе је Бог смјестио Адама и Еву? — Како им је тамо било? — Шта су морали они радити? — Али кад имаху слободну вољу шта они могаху? (Да мисле, да говоре, да воле све што је добро, али могаху вољети и што је зло.) Зашто је баш Бог рекао да насред раја постане дрво „познавања добра и зла.“ (Да куша вољу људи). Да ли и ја вас овђе неки пут кушам? — А да ли кушају и

родитељи своју дјecu? Како оно кажемо у молитви „Оченашу?“ (И не веди нас во искушеније). Ко уводи вас често, овђе у школи, у искушење? (Рђаве другарице.) Да ли од вас која зна коју другарицу, која ју је некада навела на зло? Е, и Адам и Ева нијесу баш сами погријешили, већ их је неко на то навео, а како је то било сад ћу вам причати. — Шта ћу дакле сад причати? — *Како су Адам и Ева наведени на грѣх*

П. а.) Прије но је Бог свијет створио, створио је своје небеске слуге — анђеле, а то су невидљиви и бесмртни духови — као наше душе. Један од тих анђела није био Богу послушан зато га Бог оћера од себе и прокуне га, те постане зли дух, којега називамо ђаволом. Тај зли дух завидио је Адаму и Еви како су они лијепо и срећно живјели у рају и како их Бог воли, те намисли да их како превари да и они наљуће Бога, па да буду несрећни као он. Шта би радила једна ваша неваљала другарица кад би она ишћерана била из школе?... Ђаво се претвори у змију и отиде у рај па стане код дрвета „познавања добра и зла.“ Туда се Ева шетала, а змија је упита: „Ево, је ли истина, да вам је Бог рекао, да не једете воћа са овог дрвета?“ Ева се зачуди, кад чу змију да говори, па рече: „Јест, змијо, Бог је рекао ако од воћа са овог дрвета окусимо, нећемо моћи више у рају живјети и мораћемо умријети.“ — „Није истина — вели змија — Бог вас је преварио, јер кад би ви јели овога воћа, ви би онда знали све, што Бог зна“... Ева почне размишљати и чињаше јој се да је лијепо знати што Бог зна, а мишљаше опет на оно што им је Бог рекао... Она изабра оно што не ваља — убра воћа са дрвета „познавања добра и зла“ окуси и понесе своје мужу, Адаму да и он од воћа једе.

Ко ће да ово исприча? (Некојко ученица исприча). — О чему смо научили? *Научили смо како је змија преварила Адама и Еву.* (Ово је наслов пријеђеног одјељка који ће се написати на табли). А кад су Адам и Ева погријешили је ли могло бити да не буду кажњени? Би ли то било право? Шта ћемо сад даље причати? — *Причаћемо о томе како је Бог кажњео Адама и Еву.*

Кад Адам и Ева виде, да су погријешили, почну се крити. Бог је знао, да су они погријешили. — А од куд је Он то знао — је ли му ко казао? (Он је свезнајући). Он пође к њима, па викне Адама, и Адам из једне густе смокве одговори: „Ево ме Госпoде али не могу преда Те изаћи јер сам погријешео.“ „А зашто ме не послуша“ — вели Бог. — Ева ми даде воћа и обидох — одговори Адам. — А зашто си то учинила, Ево, упита је Бог. — Змија ме је преварила Госпoде.. — Е, сад нема више раја — вели Бог — ви ћете одмах из њега излазити и мораћете, да радите па да вам се рађа хљеба; мораћете сваку муку подносити и боловаћете, а нећете се моћи више лијечити воћем са „дрвета живота“ већ ћете морати умријети. — Ко ће ово испричати? (Једна ученица прича без поправљања; друге је исправе и допуне ако је потребе, па још неке испричају у цјелини). — Шта смо сад научили? (Ученице кажу како која мисли и према томе се изведе и на табли напише наслов пријеђеног одјељка.)

Шта су сад морали Адам и Ева да чине? — А како им је то било? — Да, тешко и они су плакали... А какав је Бог према људима? (Премилостив). — Да, Он је био премилостив и према Адаму и Еви и рече им: „Кад се тако кајете, ја ћу вашем роду послати избавитеља, који ће га научити, како ће живјети, па да буде срећан.“

Која ће да исприча ово, што сам ја сада испричао? (Пријеђени одјељак понови се и изведе му се наслов, како је то означено код претходнијех

одјељака, а овђе би најзгодвији наслов био: *Како је Бог Адаму и Еви обећао послати избавишља*)

Која ће сада од вас цијелу причу испричати? (Одабере се једна од бољих ученица.)

Погледај Н. на таблу и види, шта ћеш прво причати (упути се на наслове одјељака). — Која ће још ово испричати? — (Неколико ученица понове цијелу причу).

б) Како је било Адаму и Еви у рају? — Је ли им што недостајало? — Како је човјеку који ни у чем не оскудијева? — А како је било ђаволу? — Како бјеше Еви кад јој змија рече: знаћеш што Бог зна? — А како је, било Адаму и Еви кад видјеше, да су погријешили? — А како бијаше Богу кад видје да су му људи непослушни? — Како бијаше Адаму и Еви, кад им Бог рече, немате више раја? — Које свему томе био крив?

Ш. Ко превари Адама и Еву? — За што? — Да ли ви знате, да је још ко кога преварио? — Ја знам једног ђака, који је нешто погријешо па био истјеран из школе и он је опет наговорио друга свога, да и он погријешо, те му је и тај друг ишћеран!... Шта је Ева помислила, кад јој је змија рекла, да ће знати што Бог зна? — Је ли гријех, што јој се то учинило, да је лијепо? Какви је гријех за тим дошао?

Да ли ви знате неког ко је зло учинио? — Што је било томе? — А како би Адаму и Еви?

Како рече Бог Адаму и Еви? — А је ли то право? — Чини ли Бог криво? —

IV. Како веле зли да је свако? — Ко је зао он воли да је свако зао као он. Кад се један гријех учини што иде за њим? — За гријехом се гријех ваља. Како ће бити ономе који зло чини? — Ко зло чини горе ће дочекати.

V. Како је Бог рекао Адаму и Еви кад их је у рај увео? — А послушаше ли они? Како то би? — Што би ви радиле да сте биле на мјесто Евино? — Како прођоше Адам и Ева? — Како ће проћи кад ко не слуша заповијести?

Б. За други разред.

Потоп.

Циљ: Данас ћу вам причати како је Бог казнио људе потопом. — Шта ћу вам данас причати?

I. Кога је Бог прво казнио? — Како је Бог казнио Адама и Еву? — Шта је било последице? — Зашто Каин уби Авеља? — Како је оно Бог казнио Каина? — Зашто Бог кажњава људе? — А зар их не мрзи? — Зашто не? — Какак је Бог? — О чему ћу вам причати? —

II. а) Од Каина су постали зли, а од Сита добри људи. Но, кад се тај народ помијеша, покваре се једни од других, те сви људи постану гјешни, само не један, који се звао Ноје. Бог се јави добром Ноју и каже му, да ће пустити велику кишу, тако да вода поплави цио свијет. Још му рекне, да начини једну велику лађу, у коју ће стати Ноје са својом чељади, да се не удаве и да ту Ноје смјести по неколико парова од свих животиња, које не могу у води живјети.

Која зна ово испричати? — (Једна ученица исприча без поправљања, друге је исправљају и допуњују и, кад се исправка и допуна изврши, исприча се одјељак још неколико пута и изведе се наслов истог).

Народ се није поправио, и шта је онда Бог радио? — О чему ћемо сад дакле даље причати? — *Причаћемо како је Бог пустио велику кишу.*

Кад је Ноје увео у лађу своју чељад и оне животиње, за које му је Бог рекао, одмах удари велика киша, која је за 40 дана и 40 ноћи непрестано падала и вода је сву земљу притиснула! Шта су онда људи радили, кад им је почела вода улазити у кућу? — Да, али вода је толико била велика, да је била много дубока и на врховима највећих брда, и онда је ли се могао ко осим Ноја спасти? — Заиста не, већ се све подавило, и онда киша престане. Вода је помало опадала, и Нојева се лађа заустави на једном брду. Тада Ноје пусти из лађе једнога гаврана, који одлети и више се не врати у лађу; за тим Ноје пусти голубицу, која му се врати и донесе једну границу од маслине у кљуну. Послије опет неколико дана пусти Ноје голубицу, која му се више не врати. Сад Ноје види, да се земља оциједила, и изађе последије неколико дана и принесе Богу жртву. Бог му прими жртву и благослови га, па му рече, да неће више кажњавати земљу због гријехова људскијех, већ свакога за свој гријех и рече му, да неће више бити воденог потопа, а у знак тога види се од онда на небу дуга од седам боја.

Која зна ово испричати? — (Једна исприча, друге је допуне и поправе, а за тим се цио одјељак у цјелини понови, па се за тим изведе и на табли напише наслов овога одјељка).

б) Како је Богу било, кад је видно, да су му људи непослушни? — Је ли њему мило било да казни људе? — Зашто не? — Зашто их је морао казнити? — Како бјеше Ноју, кад му Бог рече, да ће све потопити осим њега? — Како би било вама, кад би вам ко рекао, да ће свак осим вас умријети? — Како је Ноју било на свијету самом? —

III. и IV. Кога оно Бог прво казни? — Кога друго? — А како би казна са потопом? — Како још може Бог казнити? — Како би могао вас казнити? — Хоће ли Бог оставити кога некажњеног? — А шта ће он учинити ономе, који је добар? — Хоће ли Бог остати коме дужан? — **Бог ником дужан не остаје.¹⁾**

Зашто су од Каина били зли, а од Сита добри људи? — А зашто опет они од Сита постадохме рђави? — Би ли они постали рђави, да се нијесу мијешали са злим? — Шта ће бити сваком, који се са злим дружи? — **Ко се злим дружи, тај се вазда тужи¹⁾**

V. Како је оно Бог рекао Ноју? Би ли Бог рекао Ноју да батали лађу, да се наредити поправити? Да вам неко рекне: поправите се, шта би ви радиле? — Кога је Ноје увео у лађу? — Јесу ли тамо били вук и овца? Зашто није вук појео овцу? — Како је било кад је вода почела расти? — Гдје су људи бјежали, кад вода бјеше мања. — Па последије? — Па последије? — Ђе би ми бјежали одавде, кад би се сад потоп јавио? — (На Љубовић, Горицу, па се давили). А да ли ће више бити потопа? — Од куд знамо да неће? — Колико дуга има боја? — Је ли вам мило дугу гледати? — Она је дар Божији, за то је тако лијепа.

Вјероучитељ женске осн. школе
Брето Поповић, парох Подгорички.

¹⁾ Два пут подвучене реченице јесу појмови, које по могућству дјеца сама изводе и биљеже их у своје биљежнике.

О Т О П Л О Т И.

Предавање из физике за IV. раз. осн. школе.

Пазите дјецо! Првога часа говорио сам вам о специфичној тежини тијела, по једнакој запремини.

Кад су тијела тежа? — ти! Онда, кад су им молекули и атоми збјенији, т. ј. гушћи.

Кад су тијела лакша? — ти! Онда, кад су им молекули и атоми раздвојенији један од другог, т. ј. ређи. Тако је.

Ови дијелови тијела, дјецо, никад мирно не стоје, него се непрестано крећу, те ушљед тог њиховог кретања тијела добивају топлоту. Што је кретање молекула и атома код једног тијела брже, тим је топлота већа; а што је лакше, тим је топлота мања.

Кад је топлота код тијела већа? А кад је мања?

Хоће ли се гвоздена жица угријати, ако је пронесемо кроз пламен? — ти! Не, она ће бити само мало топлија, него што је била прије.

Шта ће бити ако је подуже држимо у пламену? ти! Онда ће се она тољко угријати, да је нећемо моћи држати у руци.

Кад смо казали да се тијела грију? — ти! Онда, кад им се молекули и атоми крећу.

Шта смо са овим гријањем видјели? ти! Видјели смо, да се гријањем молекули и атоми брже крећу (нарастају, растежу се), а хлађењем да се утишава то кретање (запремина њихова смањи).

Како су сложена тијела? Стоје ли ти дијелови мирно? Шта се појављује ушљед њиховог кретања? Кад је топлота већа? Шта значи гријати неко тијело? —

Извори топлоте. -- Пазите даље! Говорио сам вам о топлоти, а сада ћу вам говорити о изворима топлоте, т. ј. како се топлота развија.

Ушљед чега постаје топлота? ти! Топлота постаје ушљед кретања молекула и атома.

Кад је топлота већа? ти! Онда, кад је кретање брже.

Кад је топлота мања? ти! Онда, кад је кретање слабије.

Пазите даље! Погледајте ова два дрвета! Јесу ли једнака? Јесу. Од каквог су дрвета? (дјеца гледају). Од липова. Јесу ли сивова? Не, него сува. Тако је, дјецо.

Пазите сада, шта ћу са њима радити! (треба брзо трљати једно о друго, да се добро загрију, па пружити дјецу да пипају и питати). Шта си осјетио? ти! Осјетио сам да је дрво вруће. А ти! И ја сам осјетио да је дрво вруће. Опробај ти! (треба дати дјецу да сама раде). Трљај живо! Пипни сад, ти! ти! ти! — Шта сте осјетили? Осјетили смо топлоту. Тако је. Трљањем се производи топлота.

Шта ће бити кад се тестера, бургија, чекић и друга оруђа употребе? Она ће се послјије употребе угријати.

Је ли који то кад видио? Јесам ја тестеру, видио сам како се угрије, кад се њоме какво дрво тестерише, особито које је тврдо. И ја сам видио, да се чекић угрије, кад се њиме откива коса.

Јеси ли видио кад кола? ти! Јесам.

Шта се чује кад се кола крећу? Она шкрипе.

Знаш ли зашто шкрипе? (ако не знаду показати им).

Знаш ли зашто шкрипе? (ако не знаду показати им.) За то што нијесу намазане осовине од кола. Тако је. Кад осовине нијесу намазане оне шкрипе и тарући се могу се угријати толико, да се запале. (У неким крајевима дјеца нијесу гледала кола, за то им треба нацртати па онда објаснити.)

Људи производе ватру, кад ударају челиком о кремен, уз који држе труд — крешу. Је ли који то видио? Јесам ја, и т. д.

Шта сте видјели, да се производи: тарењем, лупањем, уварањем и горењем? ти! Производи се топлота.

Како производимо највише топлоте за свакидашње потребе? Горењем. Тако је. Према свему што смо до сад говорили види се, да има различних извора топлоте.

Који је најглавнији извор топлоте за нашу земљу? ти! Сунце. Тако је.

Сунчани зраци у толико већма грију, у колико правије падају на површину земљину, зато је на подне топлије, него из јутра или пред вече.

На којим се мјестима снијег прије топи? Снијег се топи прије на оним мјестима, која су окренута к југу, него на оним, која су окренута к сјеверу.

У којим предјелима усјеви брже успијевају? У јужном.

Гдје се сади винова лоза? Винова лоза потребује за своје развијање много топлоте, за то се и сади на брежуљцима, на које сунце у подне што више и управније шаље своје зраке.

Топлоша растеже тијело. Пазите даље! Говорио сам вам о изворима топлоте, и видјели смо, да топлота зависи од кретања молекула и атома. Видјели смо, дакле, да молекули никад не стоје мирно, него се непрестано крећу.

Шта значи гријати неко тијело? ти! Гријати неко тијело значи убрзавати кретање молекула и атома.

Пазите даље! Узећемо једну гвоздену шипку (ову) и један прстен (овај).

Је ли ова шипка врућа? ти! Није.

Је ли овај прстен врућ? ти! Није.

Пазите! Сад ћу провући ову шипку кроз овај прстен (провлачи). Је ли се могла дебља шипка провући кроз овај прстен? — ти! Не.

Сад ћемо угријати ову шипку, па онда да је провучемо кроз прстен (шипка се грије у пламену).

Пазите! (ради се са шипком и прстеном). Ево сад не може ова иста шипка да се провуче кроз овај прстен! (Треба и дјеци дати да раде, па да се боље увјере.)

Чим су стегнути точкови од кола? ти! Гвозденим обручима. Тако је. Колар направи точак, па онда направи и гвоздени обруч, али мало мањи од обима точка (цртати на табли), па га за тим добро усеја на ватри, и он се услед топлоте рашири; тако га врућа набије на точак, и и кад се обруч охлади, онда он стегне точак, јер се је опет повратио на прву мјеру.

Јесте ли видјели лонац? Јесмо.

Шта ће бити с водом, кад се у лонцу загрије? Почеће вода да кипи из лонца.

Хоће ли кипљети ако наспемо воде до половине лонца? Хоће, ако га добро загријемо.

А шта ће бити, ако га од ватре одмакнемо? Вода ће се опет стишати.

Шта ће бити с мјехуром, кад га напунимо ваздухом? ти! Он ће се надути.

Шта ће бити, ако га принесемо к ватри? ти! Он ће се толико надути, да би одма прскао, ако га не измакнемо.

Је ли који то покушавао с мјехуром? Јесам ја и ја и т. д.

Шта је било са шипком кад смо је гријали? ти! Она се раширила.

Шта бива са обручем кад се загрије? ти! Он се онда раширио.

Шта је било кад се обруч охладио? ти! Он се скупио и стегао точак.

Шта је било с водом, кад су је у лонцу загријали? ти! Она је нарасла и почела да кипи.

Шта је било кад се је вода у лонцу охладила? ти! Она се је стишала.

Шта ће бити с ваздухом кад се у мјехуру загрије? ти! Он ће се раширити и мјехур ће пући.

Шта смо из свега овога видјели? ти! Видјели смо, да је топлота тијела ширила, а хладноћа стезала.

Кад се тијела већма растежу? ти! Онда кад је топлота већа. То је истина, дјецо, да растењем топлоте растежу се тијела, а спадањем топлоте тијела се скупљају.

Топлота растеже: чврста, течна и ваздушна тијела, али не једнако. Течности растеже већма, него чврста, а ваздушаста већма него течна тијела. Дакле, ваздушаста се тијела највећма шире. Од чврстих тијела топлота највећма растеже метале.

Растеже ли топлота сва тијела једнако? Која растеже највећма? Која најмање? Која од чврстих тијела растеже највећма?

Растеже ли топлота тијела? Докажи ти! ти! —

Шта из свега тога видимо? ти! ти! ти!

Споровођење шпиллоше. Шта ће бити ако подуже држимо гвоздену жицу у пламену? Она ће се толико угријати, да ћемо је мало по мало морати пустити из руке. Тако је Жица се дакле цијела угријала.

А јесмо ли цијелу жицу ставили у пламен? ти! Не, него само један крај, па се она мало по мало цијела угријала.

Пазите даље! Ако узмемо комад гвоздене жице (овај) и исто толики комад дрвета (овај), па унесемо и од једног и од другог крајеве у пламен (уноси) — треба дати једном од ученика да држи и питати. — Шта осјећаш? Осјећам, да се жица и на овом крају игријала и више је не могу држати, а друго могу, јер се оно није угријало.

Које, дакле, од ова два тијела боље пропушта топлоту? Које спроводи боље? Боље жица.

То је истина, дјецо, сва тијела не спроводе једнако топлоту. Најбоље спроводе топлоту метали, и то по овом реду: сребро, б'кар, злато, калај, гвожђе, олово и т. д.

Најгоре спроводе топлоту: дрво, пепео, слама, перје и т. д.

Нешто боље спроводе топлоту: камен, стакло, порцулан и т. д.

Она тијела, која спроводе топлоту добро, зову се добре топлоноше; а она која спроводе слабо, зову се лоше топлоноше.

Шта су добре, а шта лоше топлоноше? Кажу коју добру топлоношу! Коју лошу! ти! ти!

Најбоље топлоноше најбрже изгубе топлоту, т. ј. исхладе се; а најгоре топлоноше највише задржавају топлоту. Због тога кад смо ради да топлоту што дуже задржимо, на пр. у соби или на тијелу, онда се окружавамо лошим топлоношама

Како задржавају топлоту најбоље топлоноше? Како најгоре? Којима се окружавамо у соби? Којима на тијелу? Зашто? Спроводе ли сва тијела једнако сву топлоту? Докажи — ти! ти! ти! —

Арео Милић, учитељ.

СВЕЧАНОСТ ОСВЕЋЕЊА МОНУМЕНТАЛНЕ ЦРКВЕ У НИКШИЋУ 15. АВГУСТА 1900 ГОДИНЕ.

Овај је велељепни храм живи споменик владалачке побожности нашега Узвишенога Господара, која је кроз све вријеме Његове сретње и благотворне четрдесетогодишње владе свагда снажила Његово владалачко срце, да је у свима критичним и тешким данима ослоњен на милост Божију, свагда радио за слободу и напредак српскога народа.

И ако је ова свечаност била ограничена на црквену светковину, ипак бијаше се искупио селан свијет како из Црне Горе тако и из сусједних покрајина Босне и Херцеговине, Босне и Далмације.

За раније су у Никшић дошли Њихова Височанства срећновладајући Господар Књаз Никола као *кшиштор цркве* и Њезино Височанство Књагиња Милена, Његова Свјетлост Књаз Мирко, Велики Војвода Зетски, и Његова Свјетлост Књаз Петар, Велики Војвода захумски. Сви су отпуцинули у староме дворцу.

Дан прије освећења цркве стигли су у Никшић Њихова Височанства Престолонашљедник Књаз Данил и Књагиња Милица, Њ В Књаз Франц и супруга му Њ. В. Књагиња Ана Ватенберг, Њезина Свјетлост Књагиња Ксенија, са Њиховом пратњом, те их је грађанство Никшићско са дивном китом дичних Херцеговаца сви на коњма најодушевљеније предустрела на Царевом мосту, пратећи их до новог Двора уз велике овације народа, који се слегао бијаше пред Двором у хиљадама.

Такођер дошао је у Никшић Његова Свјетлост Књаз Петар Карађорђевић са својијема синовима Књазом Ђорђем и Књазом Александром, такођер је дошао и министар Резидент Руски г. *Константин Аркадијевић — Губастов*, секретар г. *Лермонтов*, г. *Шчербина* и министар грчки г. *Логотетис*.

Почем је нужно било спремање и уређење олтара за освећење као и других унутрашњих намјештаја цркве, отпутовали су раније 10 дана на ту сврху Његово Високопреосвештенство г. Митрополит *Миширофан Бан* са Протођаконом и Професором Божом Новаковићем, те су у течају тога времена спремали унутрашњост цркве за освећење.

Духовна Управа издала је дан прије освећења програм црквених свечаности, које се имају извршити, те тако су у 5 сати послје подна у понеђељак почела звонити велика звона, каква се још нијесу чула са српских цркава и манастира, те је народ гомилама стао врвити на прву вечерњу ове колосалне задужбине нашега Узвишенога Господара Књаза Николe.

Богослужење вечерње вршили су три архимандрита: г. Михаил Церовић, Михаил Дожић, Петроније Раичевић, Дворски протођакон, са свештеником г. Илијом Јовићевићем, на којој присутни бијаху г. Митрополит Митрофан и Митрополит Хади Сава Косановић, који нарочито бијаше из Улциња дошао, да судјелује у овој значајној и великој црквеној свечаности.

При одговарању вечерње хорио се милозвучни глас „Пјевачког Друштва“ са Цетиња, уз припомоћ г. Божа Новаковића, калуђера морачкога Никифора Симоновића и учитеља г. Косте Лучића, те се човјек од милине морао топити у надземно царство наслађења. — На литији благословио је хљебове Високопреосвећени Митрополит Митрофан, послје чега је слиједила југрења, те је ово богослужење са *всеноћним* до дубоке ноћи два сата трајало, и народ се кући мраком враћао.

На Велики Госпођиндан 15. Августа као на дан освећења цркве искупио се иза рана народ на Петровој гл вици. Свак је очекивао час освећења 8 сати, те се отпочео свечани акт освећења, у коме чинодјејствоваху: Митрополит *Митрофан Бан* са Митрополитом *Хади-Савом Косановићем*, архимандрит Михаил Церовић, архимандрит Михаил Дожић, архимандрит Петроније Раичевић, протојереј Милутин Бошковић, Марко Мартиновић парох Бански, Илија Јовићевић свешт. саборне цркве, свештеник-надзиратељ Ђорђе Милановић, свештеник бањски Вуле Глиговић, надзиратељ Бјелопавлички Срдан Поповић, парох риђански Благоје Вукотић, свештеник Никола Мартиновић, свештеник Лука Миличковић, свештеник Михаил Ђуровић, свештеник Радован Павићевић, свештеник Јован Дамјановић и Јеромонах морачки Никифор Симоновић.

Кад је све свештенство спремно било да отпочне освећење слиједио је сјајни долазак Његовог Височанства Господара Књаза Николe, са свитом и великом пратњом војвода и осталих главара од ове земље, који бијаху дошли на ову свечаност. С Господаром дођоше Његово Височанство Књаз Нашљедник Данило, и Његова Свјетлост Књаз Мирко Велики Војвода Зетски, Његова Свјетлост Књаз Петар Карађорђевић са синовима, министар руски г. Губастов, министар грчки г. Логотетис, г. Лермонтов и г. Шчербина руски конзул из Скадра, и велики број достојанственика и старјешина народних и мноштво народа.

Поред дужег читања, које се чујаше из пространог олтара, смирени митроноски са свештенством залијеваху „*воскомастик*“ у часној трпези, и частице светих мученика, над којима се подижу хришћанске богомоље, послје чега су мазати унутрашњи зидови цркве и стубови светијем муром. Иза овога обреднога рада слиједила је величанствена *митија* са билажењем и кропљењем водике у три пута са свијема у цркви присутнијема и са хиљадама народа, около овога величанственога храма, а милозвучна звона потресаху ваздух, да се човјек чисто осјећао у небесним сферама. —

Одма послје ове величанствене литије, кад се ушло у овај свети храм, дошли су у цркву Њезино Височанство Књагиња *Милена*, Песто-

донашљедниковица Књагиња *Милица*, Њезина Свјетлост Књагињица *Ксемија*, Његова Свјетлост Књаз *Пешар*, Велики Војвода Захумски, Књаз *Франц Башемберг* и Књагиња *Ана Башемберг*, Господин генерал *Педаши* са осталим члановима изванредног италијанског посланства са својом пратњом.

Кад се имала почети Божанствена литургија чинодјејством два Митрополита, три Архимандрита са Протодјаконом и 15 свештеника из унутрашњости Црне Горе, најсвечанији је приказ био, како су паљење **воштанице свијеће** лично руком Његовога Височанства Господара, Црногорским и Херцеговачким војницима, који погинуше на бојним пољима за вјеру и домовину од године 1875 до 1879. Њихова су имена на свили штампана, и у засебним оквирима стављеним по зидовима, са јужне и сјеверне стране истога храма. Пред именима погинулих мученика стоје масивни сребрни свијетљаци, и на њима велике свијеће, које је лично жегао са своја три сина наш Узвишени и побожни Господар *Књаз Никола I.*, који је подигао овај горостасни владалачки споменик сјенима оних српских витезова, чије је јунаштво, прегалаштво и самопрегоријевање на бојним пољима сâм очима гледао. —

Овај религиозни приказ доиста је многим сузе на очи истјерао, видећи узор Господара, с каквим пијететом цијени жртве српских мученика, који за олтар вјере и домовине живот не штеђеше.

Кад се изговорило „**Господи Спаси благочестивыя и услыши ны**“ дворски протодјакон провозгласио је **многочетствіе** за здравље Цара Рускога, обе Царице Руске са Престолонашљедником Руским, а такође Краља и Краљице Грчке, поред нашег Височанственог Књажевског Дома.

Цјевачко друштво одговарало је како на многочетствију, тако и преко све литургије ноталнијем пјевањем, да је све то одговарало величанству цркве и свечаности.

Његово Високопреосвештенство Митрополит Господин *Митрофан* изговорио је врло значајну бесједу о великим подвизима Онога који је овај свети храм подигао, као и о ослобођењу овога дијела наше драге домовине.

По свршетку службе, која је трајала до 11. сати пред подне, што огласише топови са бедема града Никшићкога, народ се почео разилазити у потпуној радости, видећи тако дивну и колосалну задужбину Његовога Височанства нашега узвишенога Господара, која је живи свједок Његове велике побожности, а тијем топлијем осјећајима народ је дао одушке дуго трајним и топлим овацијама, кад је Господар из светога храма изишао са свом Својом дичном породицом испративши их до Књажевског Двора.

Исти дан у 5. сати послје подне почеше звона брујати и позивати вјерне на молитву, те се у гомилама искупио народ како из вароши тако и из оближњих села, те су вечерњу у молитви одстојали пуни велике радости и одушевљења.

Сјутра дан 16. августа у сриједу отпочета је архијерејска служба са два Митрополита, три Архимандрита, протодјаконом и са 10. свештеника, за упокој душа онијех војника црногорскијех и херцеговачкијех, који погибоше за вјеру и отаџбину.

На средини цркве бијаше постављен сто са кљивом, према којему стојаше Његово Височанство Господар са цијелом владалачком породицом држећи воштанице у рукама, а парастос се отпоче.

Донста в личанствен приказ!

Управо не знам, који те осјећаји више савлађују, да ли они пијетета према погинулијем јунацма, за упокој душе којих се сад вруће молитве уздику горе к небу престолу СВЕВИШЊЕГА, да ли жалости, која се буди за изгубљенијем тијем осветницима косовскијем још живих другога својте, пријатеља њиховијех, да ли радости, што су ти јунаци Црногорци и Херцеговци борећи се за крст часни и сл боду златну тако срећни били (а исто морају умријети) да падну на бојноме пољу, као узор јунаци српске слободе, те се њихова бесмртна имена овјековјечавају овако сјајним и бесмртним спомеником.

По свршеном парастосу пред црквом дочекао је многобројни народ Његово Височанство Господара и све дичне чланове Владајућег Дома, које праћаше са бурним усклицима „живио“ док су их испратили до стана Књажевскога Двора.

Са ових црквених светковина народ се почео разилазити на повратак својима кућама, пун радости и одушевљења са топлом надом у бољу и сретнију будућност.

Свемогући нека дуго и дуго поживи Његово Височанство нашег Узвишеног Господара Књаза *Николу I.*, који је сву своју бригу посветио напретку, просвећењу и државноме уређењу наше драге домовине.

П. Ф. Радичевић.

—*—

Извјештај о основним школама црногорским
у школској 1898—9 години.
 CRNE GORE (Саопштила се у изводу.)
 CRNOJEWIC

Школа Градачка.

Испит је у овој школи држан 19 маја тек. год., а трајао је 6 сати.

Школа је троразредна: П., Ш. и IV. разред.

У почетку школске године уписато је у П. раз. 19; у Ш. 22; у IV. 7 ученика. Свега 48.

Изашло је на испиту у П. раз. 19; у Ш. 22; у IV. 7 ученика. Свега 48.

Дјеца су православне вјероисповиједи, а испитани су из свијех предмета.

Успјех показан о испиту:

Из закона Божјег: П. раз. 4; Ш. 4; IV. 4^{1/2}.

„ српског језика: П. раз. 4^{1/2}; Ш. 4; IV. 4+.

„ словенског језика: П. раз. 4; Ш. +4; IV. +4.

„ рачуна: П. раз. 4^{1/2}; Ш. 4, IV. 5.

„ земљописа: П. раз. 4^{1/2}; Ш. 5; IV. 4.

„ српске историје: Ш. раз 5; IV. 5.

„ природописа: П. раз. 4^{1/2}; Ш. 4; IV. 5.

„ позн. и вјег. човјечијег тијела: П. раз. 4^{1/2}; Ш. 4^{1/2}; IV. 4^{1/2}.

„ краснописа: П. раз. 4; Ш. 5; IV. 5.

„ цртања; П. раз. 3+; Ш. 4; IV. 4.

„ гимнастике: П. раз. 5; Ш. 5; IV. 5.

Чистоћа у сва три разреда врло добра.

Дисциплина више него врло добра.

Општи успјех у II, Ш. IV. разреду више него врло добар.

Рад је отпочет у школи 30 октобра, рађено је по 5 сати дневно, а цијеле школске године 140. Држани су два родитељска скупа, на којима је говорено о домаћем васпитавању дјете. Посјеђавање школе било је уредно. Учитељ је добио спрему у гимназији и у земљодјелској школи у Подгорици. Способности је врло добре, а трудољубља је одличног, те према томе живља поштовање у мјесту и од дјете.

Предмети су сви израђени у довољном објму према наст. плану.

Учитељ љуби свој позив, а дјета њега као свога оца. Кажњавао их је умјерено, а настојавао са свим могућим, да се међусобно љубе; упућивао их је сваком приликом к свему ономе, што је племенито и узвишено, а а одвраћао их од свега онога, чега се треба клонити.

Поред учитељске дужности нема другог занимања, а свој позив воли тако, да је њему одан душом и тијелом.

Протоколи су вођени доста уредно.

Протоколи прихода и расхода вођени су уредно. Прихода је било фиор. 108 и 52 новч., од којих се расходовало фиор. 66 и 60 новчића, а остало фиор. 41 и 92 новч. остаде за идућу годину у капетана и мјесног школ. надзорника. Према нашој увиђавности нашли смо, да за идућу годину биће расхода, без којег се никако неће моћи, највише 40—50 фиорина, зато учинесмо да се текуће године не купи школарина уз дацију ове општине, рачунајући да ће претијети прошле године прихода помирити нужне потребе.

Школска башта износи 1 черек земље и лијепа шумаца, која је лијепо узрађена и засађена питомим воћкама, којих има око 50 комада.

Мјесни школски надзорник г. Јоко С. Ђуришић вршио је ову своју почасну дужност одлично, а тако и капетан г. Јоко С. Радуновић.

Испиту је предсједавао

Градац, 24 јуна 1899 год.

Томо Кажић, свештеник Градачки.

Школа Горњољешанска (Релеза).

Испит је држан 30 маја, а трајао је 7½ сати.

Школа је од три разр: П, Ш и IV. У почетку школ. године уписано је ученика 24 и то: у П раз 29; у Ш 6 а у IV 7.

На испиту их је изашло у П р. 26; у Ш 5 а у IV 7.

Изостало их је у течају године 4, отпуштени дозволом глав. школ. надзорништва 2; а 2 због сиромаштине,

Сва су дјета православне вјере.

Испитано дјете:

Из закона божјег: П р. 8; Ш 4; IV 4.

„ српског језика: П. р. 8; Ш. 3; IV. 4.

„ словенског језика: П. р. 5; Ш. 3; IV 4.

„ рачуна: П. р. 6; Ш. 3; IV. 4.

„ геометрије: Ш. р. 3; IV. 3.

- „ земљописа: П. р. 5; Ш. 3; IV. 3.
- „ срп. историје: Ш. р. 3; IV. 3.
- „ природописа: П. р. 3; Ш. 3; IV. 3.
- „ физике: IV. р. 3.
- „ поз. и њег. чов. тијела П. р. 4; Ш. 2; IV. 3.

Наставни успјех у појединим предметима и разредима износи:

- Из закона божјег: П. р. $4\frac{3}{4}$; Ш. 5; IV. $4\frac{1}{2}$. — Готово одличан.
 - „ срп. језика: П. р. $4\frac{1}{2}$; Ш. 4; IV. 4. — Врло добар.
 - „ слов. језика: П. р. 4; Ш. 4; IV. $4\frac{1}{2}$. — Више но врло добар.
 - „ рачуна: П. р. 5; Ш. 5; IV. 4. — Готово одличан.
 - „ геометрије: Ш. р. 4; IV. $4\frac{1}{3}$. Више но врло добар.
 - „ земљописа: П. р. 5; Ш. 4; IV. 4. — Више но врло добар.
 - „ историје: Ш. р. 5; IV. 4. — Више но врло добар.
 - „ природописа: П. р. 4; Ш. 4; IV. 4. — Врлодобар.
 - „ физике: IV. р. 4. — Врло добар.
 - „ поз. и њег. чов. тијела: П. р. 5; Ш. $4\frac{1}{2}$; IV. 4. — Више но в. добар.
 - „ краснописа: П. р. 5; Ш. 4; IV. 4. — Више но врло добар.
 - „ цртања: П. р. 5; Ш. 4; IV. 4. — Више но врло добар.
 - „ пјевања: П. р. 4; Ш. 4; IV. $3\frac{1}{2}$. — Готово врло добар.
 - „ гимнастике у свим разредима 4 — Врло добар.
 - „ чистоће у свим разредима. — Врло добар.
 - „ дисциплине: П. р. 5, Ш. 3 и IV. 4 — Више но врло добар.
- Укупни годишњи успјех у III разр. — Готово одличан ($4\frac{3}{4}$); у Ш. разр. — Више но врло добар ($4\frac{1}{2}$); у IV разр. — Врло добар (4).

Због кратког времена, којим је ова школа ове године располагала, нијесу сви предмети могли бити обрађени према наставном плану. Од вјеронауке у II. разр није предаван до краја, из српског језика није свршена цијела читанка за четврти разред. Из земљописа и српске историје такође у IV раз. није све свршено, а из природописа предавано је само оно, што им се је могло очигледно показати, те је при испиту нађена лијепа збирка природних тијела (биљака и минерала). Остали предмети особито у нижа два разреда обрађени су потпуно по наставном плану.

Редовно предавање, у овој школи отпочело је 1 фебруара. У децембру је радила само неколико (12) дана. Дневно је рађено по 6 сати, а свега је било радних школских дана 98. Учитељ није ни једанпут остављао дјецу саму у школи. Држао је један родитељски скуп, и на њему је говорио о редовном посјећању школе, и читао им дио школског закона, који о томе говори; даље је говорио о чистоћи дјече и домаћем васпитању. Учитељ је правио са дјецом четири излета, и том приликом занимали су се земљописом и природописом. Посјећавање школе могло је бити и боље, јер су неки заустављали своју дјецу по неколико дана, па се последије изговарали, да су им била болесна или наводили други какав узрок. Да се је капетан одма постарао за ово, како му је учитељ доставио, мање би било осустава, па и ако су их последије правдали сиромаштином.

Учитељ је у овој школи Видак Пејовић постављен за привременог 1883 год. а за сталног 1884 год.

Способност му је за сва четири разреда — више но врло добра.

Владање и држање учитељево је како у школи тако и ван школе примјерно. Трудољубље је учитељево ванредно, што се може видјети и из овако сјајног успјеха, који је постигао са три разреда у овако кратком

времену, а поред многих тешкоћа, које је имао. Осим своје учитељске дужности, коју најсавјесније врши, нема никакво друго занимање.

Погрешке примјечене при испиту у настави: читање је веома ниским гласом, неки држе књиге преблизу очију, декламовање је убрзано, а највећа му је погрешка, што је одвећ строг у оцјенама.

Предавање му је живо, изгледно и занимљиво, одговара методу савремене педагогије. Добро познаје дјечију природу и хармонично је развијао тјелесне и душевне моћи код дјецe. Механизму нигдје трага.

У настави овог учитеља заслужује похвалу предавање вјеронауке и рачуна и свим разредима, предавање историје у III раз. и предавање чов. тијела у II и III раз. Такође учитељева воља за свој позив и рад, издржљивост и труд заслужује похвалу. Из овога се види, да је овај учитељ својим шеснајестогодишњим учитељским радом, читањем педагошких књига и листова, којих код себе има и прима лијепо брбо, обогатио своје знање и извјежбао се у правилном методичном предавању.

Учитељ је пазео на образовање ваљаних и честитих карактера, што се је при испиту примјетило при извођењу поуке код разних приповије дака и чланака, осуђујући и гнушајући се злога, а хвалећи и приоњајући за добро; као и по томе, што су се сва дјеца при распусту најљубазније једно од другог растајала, а тако и са учитељем, којег дјеца одиста синовски воле и поштују.

Учитељ је употребљавао најумјереније казне, а очински се је односио наспрам све дјецe. Злогачања није било. На квартиру је учитељ у самом школском здању. Школу и цркву посеђавао је уредно и само је два дана дозволом Главног школ. Надзорништва од школе изостао.

Протокола годишњег плана, дневни, кореспонденције и инвентара врло су уредно вођени и у добром су стању. Београд не беше још готов, али је учитељ обећао да ће и њега уредити до почетка идуће шк. године.

Протокол школскога прихода нађен је уредан, а у протокол расхода пошто је већим дијелом расхода управљао Ристо Агин, а не мјесни надзорник, за расходе којима је речени Ристо управљао, није било ни једне признанице. Он каже, да му је то одобрила прва комисија, која је овдје од високог министарства просвјете послана била, у јануару мјесецу ради извиђаја некијех школекијех послова (Комисија није то могла одобрити. У.). Ипак нађено је, да је у тај расход уврћено и нешто трошкова и глобе (т. ј. давато је од школских новаца) за глобу коју су општине Прогончица и Штитарска, због давије са Орашница морале дати. Зато је наређено да од тих трошкова 7 ф. врате и даду школи, а што су потрошили или глобљени били, то нека сами плате, а не од школзарине. Расход којим је руководио мјесни школски надзорник г. Никола Петров Челебић цјелиходно је учињен и у протокол како треба записан и са признаницама одостовјерен.

Прихода је било ове године 384 ф. 20 новч. а купљено је уз дацију од народа 20%. Расхода је било 337 ф. 45 новч. Сувишак прихода од 46 ф. 75 новчића нађен је код капетана, па је код њега и остао. Код се овоме сувишку додаду 7 ф. које се имају вратити школи, и 2 ф. и 19 н. који су још неутрошени на школски расход, код мјесног школ. надзорника налазе, овда школа има 55 ф. и 94 новчића.

Школско здање налази се у добром стању, учионица је доста пространа, а учитељски стан тијесан, али због великог прошлогодишњег

терета и трошка на народ учињено је, да се за ову годину не проширује; те тако неће школа требати ове године великих поправака. Наређено је, да се набаве нека школска училиа, којих школа нема као: Мапа Јевропе, мапа Црне Горе, писмарица, термометар и слика Владаоца. За ова училиа као и за друге ситне поправке и послугу биће довољно претијец од ово-годишње школарине, те се идуће школске године неће купити од народа школарина.

Школа има од училиа глобус, кутију геометријскијех тијела, природописне слике и мапу Балканског полуострова (малу). Сва су училиа, осим посљедњег, у добром стању. Има и карту Европе, коју је учитељ сам цртао, да би земљопис особито у IV раз. јаснији и разумнији било; али ова не може служити цјели, јер је у малом формату.

Школска је башта мала, али је добро ограђена и употребљена на по-уку ђеце.

Ова је школа прошле године приграђивана на старо школско кућиште, те је и због тога доцнила и није на вријеме могла бити готова. Због тога је школа трпјела велике оскудице, те је само четири мјесеца редовно радила.

Г. Капетан Јоко Радуновић у почетку ове школске године није извршавао наредбе просвјетне власти, нити је како треба одговарао захтјевима школе; те ушљед тога је ова школа затворена била од 18-ог децембра до 1 фебруара ове године, и учинила се је нека збрка и неспоразум између мјесних власти. Због тога су циљати нарочити изасланици просвјетне власти, и простирада се давија и до Његова Височанства Господара, и свршена је у корист учитеља. Посљедине које је постигао капетан том приликом с друштвом, којег је по свој прилици на то наводило, познате су просвјетној власти. Од тада је капетан вршио дужност добро.

Мјесни школски надзорник г. Никола Петров Челебић вршио је своју дужност на спрам школе врло добро. Од акта узео сам собом законом прописато.

Примједбе: Пошто је ова школа готово на ново (на старо кућиште) грађена, добро би било да је грађена по плану, који би просвјетна власт дала, а не овако. Лице јој је окренуто сјеверо-истоку, прозори ниски, доњи под је спуштен ниже од спољашње површине школскога дворишта; свјетлост у учиниоци укршта се скоро са сваке стране; школски зидови били су цијеле зиме влажни, које је врло рђво упливисало на здравље дјеце и учитеља. Учитељски стан је веома тијесан и са мало свјетлости.

Ову школу потпомажу три општине, прогоновицка, штитарска и орашка, прве двије шаљу своју ђецу у ову школу, а општина орашка не шаље; јер им је, осим само неколике куће, веома далеко. Због тога је и била давија око тога ће се градити школа Мишљења сам, да би боље било да је ограђена на средиште међу три поменуте општине, ће би се могли сви њом служити, и тако би имала бар за трећину виши број ђака, него га овђе има.

Ако би се ова школа морала по плану прерађивати, требало би је премјестити на средиште међу све три општине, или међу општинама орашком и штитарском, а Прогоновићи би се могли служити и градачком школом, како су се и служили до ове године, јер им је доста близо; пошто од ове па до градачке школе, по мом мишљењу, нема више од једне

уре пута, а Прогоновићи стоје између њих, дочим је неким Штитарима, и скоро свим Орашанима одвећ далеко да се њом немогу служити.

Орашани дали би богат прилог у новцу и материјалу а потпомогли и у раду више него други, само да се школа подигне на средиште међу речене три општине, ће би се они могли њом користити, како им не би ђеца за вазда остала без икаквог школског знања. Овим прилогом и садашњим школским имањем, могла би се, уз врло мали порез, подићи школа на средиште, и снабдјети свим нужним јој стварима; и тада би се све дотичне општине скоро подједнако могле њом служити, те би вазда имала много виши број ђака.

Ово је мој предлог, који сам нашао за узмјесан, и као ревизор по дужности достављам га просвјетној власти, држећи да ће га просвјетна власт за умјесан наћи и усвојити.

Ораси, 20 јунија 1899.

Поп Мило Пејовић, ревизор.

Школа Љуботинска.

Испит је држан 30 маја, и трајао је 6 $\frac{1}{2}$ сати.

Школа је четвороразредна.

У почетку школске године било је уписано 95 дјеце и то: у I. р: 33, у II. р: 20, у III. р: 24, у IV. р: 18. На испиту је изашло 82 и то у I. р. 27 у II. р. 16, у III. р. 21, у IV. р. 18 изостали су од школе 13 — у музику су пошли 5, један због родитељске смрти један због премјештаја у другу школу, један због домаће нужде а остали пет због болести.

Успјех показан о испиту у I. разреду.

Из закона божјијег: више но врло добар,

„ српског језика: врло добар,

„ рачуна: врло добар,

„ земљописа: више но врло добар,

„ познавање човјека: врло добар,

„ краснописа: врло добар,

„ цртање: више но добар,

„ гимнастике: врло добар,

„ пјевања: врло добар,

„ дисциплине: врло добар,

Општи успјех: врло добар.

Успјех показан о испиту у II-гом раз.:
Из закона божјијег: одличан,

„ српског језика: више но врло добар,

„ словенског језика: више но врло добар,

„ рачуна: одличан,

„ земљописа: одличан,

„ познавања природе: одличан,

„ познавања човјека: више но врло добар,

„ краснописа: врло добар,

„ цртања: више но добар,

„ гимнастике: врло добар,

„ пјевања: више но добар,

„ дисциплине: врло добар,

Општи успјех: врло добар.

Успјех показан о испиту у Ш. разреду :

- Из закона Божјег: више но врло добар,
 „ српског језика: више но врло добар,
 „ словенског језика: више но врло добар,
 „ рачуна: више но врло добар,
 „ геометрије: више но врло добар,
 „ земљописа: одличан,
 „ историје: одличан,
 „ природописа: врло добар,
 „ познавање човјека: врло добар,
 „ краснописа:
 „ цртања: више но добар,
 „ пјевања: врло добар,
 „ гимнастике: врло добар,
 „ дисциплине: врло добар,
 Општи успјех: више но врло добар.

Успјех показан у IV. разреду :

- Из закона Божјег: одличан,
 „ српског језика: одличан,
 „ словенског језика: више но врло добар,
 „ рачуна: више но врло добар,
 „ геометрије: више но врло добар,
 „ земљописа: одличан,
 „ историје: одличан,
 „ природописа: више но врло добар,
 „ земљодјелства: врло добар,
 „ физике: врло добар,
 „ поз. човјеч. тијела: више но врло добар,
 „ краснописа: врло добар,
 „ цртања: врло добар,
 „ пјевања: врло добар,
 „ гимнастике: врло добар,
 „ дисциплина: врло добар,
 Општи успјех: више но врло добар. 5—

Предмети су сви обрађени по наставном плану.

Рад је отпочет 5 октобра, рађено је дневно 5 сати. Свега радних дана било је 168. Саму дјену у школи нијесу никад остављали.

Држата су два родитељска скупа; на првом је говорено о чистоћи и његовању дјете, а на другом о васпитању у родитељској кући и како то васпитање на школу утиче. Чињени су 5 излета, на којима су се занимали пјевањем, земљописом и природним наукама.

Ђаци су посјеђавали школу уредно У овој су школи учитељи: Поп Стево Дрепун и Перо Калуђеровић; вршили су своју дужност више но врло добро. Владали се и држали у школи и изван школе одлично, поштовање врло добро. Трудољубље одлично. Оба су свршили полугимназију и богословску учитељску школу на Цетињу.

Држали су се међу собом одлично тако да заслужују похвалу.

Давија било није. Цијело племе жели исте учитеље.

Прихода је било за 1898 - 9 г. фор 204-27 н. а расхода ф 218-57 н. мањкало је фор. 14 30 нов. Расходи су вођени уредно Школа је доста

добра, али тражи поправке. зато је и учињено, да се направе нови прозори по плану, и метар награди, по томе је одређена школска плата за идућу годину 20%.

Одређено је да се купи мапа Балканског полуострва, рачунаљка, планигљиб, слике старозајетне и друге потребите помање ствари, те тијем ће наша школа имати сва потпуна учила.

Г. кап. Нико Кусовац вршио је своју дужност врло добро, г. мјесни надзорник Ђуро Дреун вршио је своју дужност врло добро и олат је да се школа у што бољи ред доведе.

Великих примједба у настави код њих није било.

Љубошињ, 26/6 1899 г.

Поп Мило Вучковић и поп Никола Дапчевић.

Школа Колашинска.

Испит је држан 21. и 22. маја и трајао је 14 сати. Школа је четвороразредна.

Уписано је било у I. раз 48 ученика и 111 ученица; у II. 35 ученика и 2 ученице; у III. 20 ученика; у IV. 14 ученика и 2 ученице.

На испиту изашло: у I. раз. 38 ученика и 4 ученице; II. раз 31 ученик и 2 ученице; III. раз. 18 ученика; IV. раз. 13 ученика и 2 ученице.

Напустили су школу: у I. раз. 3 због болести; 9 дигнути из школе због неспособности за науку; 4 повраћени у Ровца на захтјев ровачког учитеља, јер су тамо били уписани прије; 2 се преселила у другу школу; 1 се је само уписао а није долазио, а један пријешао у други разред. У II. разреду: 5 ученика враћено у I. разред, а 1 умро. У III. разреду: 1 ученик ослобођен због домаћијех боскудија, а 1 због болести. У IV. разреду: 1 примљен на телеграф.

Понављали су разред: у I. 13; у II. 2; а у III. и IV. ниједан.

Испитни успјех из појединих предмета нађен је овакав:

Из закона Божјег: I. раз 5; II. 5; III. 5; IV. 5.

„ српског језика: I. раз. V—; II. 4½; III. 5; IV. 5.

„ словенског језика: II. раз. 4; III. 5; IV. 5.

„ рачуна: I. раз 5; II. 4½; III. 5; IV. 5.

„ геометрије: III. раз. 5; IV. 5.

„ земљописа: I. раз. 4; II. 4½; III. 5; IV. 5.

„ историје: III. раз. 5; IV. 5.

„ природописа: II. раз. 5; III. 5; IV. 5.

„ антропологије: I. раз. 4½; II. 4½; III. 5; IV. 5.

„ красноречија: I. раз. 4+; II. 4; III. 4; IV. 4.

„ цртања: I. раз. 5; II. 5; III. 5; IV. 5.

„ пјевања: у све разреде 5.

„ гимнастике и војничког вјежбања: у све разреде 4.

Дисциплина у сва четири разреда одлична.

Предмети су у све разреде обрађени по наставном плану. Укупни успјех постигнут: у I. раз. скоро одличан (5); II. више него врло добар (4½); III. одличан (5); IV. одличан (5).

Рад је у школи отпочет 1 октобра. Преко цијеле школске године било је раднијех дана 130. — Учитељи нијесу саму дјецу остављали у школу.

Први родитељски скуп није држан, јер је сваком родитељу, приликом уписивања свог дјетета, говорено о тачном и уредном шаљању у школу; а други је држан 14 јануара, којом је приликом говорено о цркви и школи као аманету св. Саве.

Дјеца су неколико пута извођена у околину ради проучавања природе; а главни излет био је у заједници са свијема школама ове нахије на Вучју 9 маја.

Ученици су посјеђавали школу уредно.

У овој школи раде два учитеља.

Учитељ I. и II. раз постављен је за привременом 1896, а за сталног 1897 год.; а учитељ III. и IV. 1889 за привременог, а за сталног 1890 године.

Владање и држање учитеља у школи и изван ње било је у свему похвално, с тога у мјесту уживају изврсно поштовање.

Погрешака у настави нијесам примјетио. Учитељи живе изван школе у својијем одређенијем становима.

Учитељи нијесу остајали од школе, а цркву су посјеђавали уредно.

Прот коли се налазе у добром стању. У протоколу прихода нађено је фор. 147 33 нов од којијех је расходовано на школске потребе фор. 141 62 новчића. Остаје за идућу годину ф. 5 73 нов.

За идућу школску годину је одређено, да се добава од учила: мапа Црне Горе, мапа Јевропе, Бал под острва, Шрајберове слике, телуријум, штица и словарица. Од учила има само глобус, геометр. тијела и прегледи цртања

Школско је здање тако слабо, да никако више не може служити за учионице те, према томе, није било могуће одредити никаквијех поправака на истом.

Ова ревизија излази, да је неопходно потребно наћи нову зграду за учионице или нову школу подигнуту

Патња, изузев онијех, које су долазиле због по све рђавијех учионица и глади, није било у овој школи.

Управитељ вароши Колашина г. Шпиро Вујисић и кап. Мујо Влаховић вршили су своју дужност на прам школи врло добро.

Мјесни школ. надзорник Јокан Ивановић секретар окр. суда вршио је почасну му дужност, у колико је материјално стање школе допуштало, одлично.

Испиту су присуствовали сви мјесни чиновници обојег реда и велики број грађана и дјечијих родитеља из околине.

Колашин, 25 маја 1899 год.

Протојереј Новица Симић, ревизор.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Храм свете Тројице на Мајсторима. У недјељу 17 септембра о. г. било је освећење новоподигнуте цркве *Свете Тројице* на *Мајсторима* *). Ову је цркву подигао Његово Височанство Господар јуначкој породици Кустудића, која се броји са правога јунаштва међу добријема породицама у Катунској нахији

Кад је црква готова била за освећење, Кустудије су дошли на Цетиње да изјаве своју подајничку благодарност Господару, и да ишту код Госп. Митрополита Митрофана свети благослов за освећење. Њ. В. госп. Митрополит из пијетета према *Високом Кшиштору*, изјавио је Кустудијама, да ће сâм лично доћи да њихову цркву освешта, те је изволио наредити, да њихов парох Петар Божовић на Цетиње дође, ради упутства за освећење. Парох Ераковићски с Његуша дошао је и примио упутства. Госп. Митрополит дарује лијепи прилог за нову цркву: књиге, одежде, и сребрну чашу са прибором.

У очи свечаности 16 септембра дошли су свештеници с Његуша пречасни поп Ђуро Пејовић, поп Перован Божовић и поп Јован Радоњић, да изврше обредно богослужење вечерњу и јутрењу. С њима су стигли главари Његушки: г. г. алај-барјактар Зеко Машанов Петровић, капетан Перо Сердарев и капетан Савић Радоњић са лијепом китом војничких главара из Његуша. На сами дан освећења рано у недјељу дошли су гости из Цетиња командир цетињски г. Митар Мартиновић и капетан г. Никица Туров Мартиновић.

Њ. В. госп. Митрополит Митрофан рано у јутро 17 септ. са протођаконом уз пратњу г. попа Марка Мартиновића и професора Божка Новаквића отпутовао је преко Бјелоша, Комагове главине и брда Сокола до на Мајсторе, гдје га пред црквом дочека свештенство са главарима Његушким и Цетињским.

Послије мале отпочивке одма се пошло у цркву, гдје су се у одјејанија свештеници обукли, као и г. Митрополит Митрофан, па су у олтару отпочели обредно освећење. Послије подужег читања Митроносац је зажегао свијеће на престољу и проскомидији, мажући зидове светим муром. за тим је извршена литија у три пута око цркве пјевајући обредне тропаре „свјати мученици“ и т. д. док се трећи пут пред главна врата дошло, тад рече Митроносац: „И внидет цар слави,“ уљеже се у цркви па се почела света литургија.

У своје вријеме протођакон Филип Радичевић говорио је *много љештвије* за Његово Височанство Господара Књагињу *Милену* и за цио *Владајући Дом*.

По свршетку литургије, кад се из цркве изашло, г. Митрополит Митрофан честитао је народу нови храм *Свете Тројице*. призвавши милост Божију на Узвишенога ктитора Његово Височанство Господара, поучивши паству своју, да често похађају дом Божји и да у братекој слози и љубави живи, на што је народ клицао „Живио Господар! Живио!!“

*) *Мајстори* се налазе под брдо тако звано *Колвир* за *Ловћеном*, према коме се налазе брда *Ђурђевац*, *Хум*, *Пашина* главина, манастир *Стањевићи*, и *Долови*, гдје се налазе развалине цркве, оне исте гдје су љеговали калуђери *Превлачки* за вријеме републике *Млетачке*. Ово сеоце има 12 кућа породице *Кустудића*, који се баве сточарством и обрађивањем земље.

У подне на 12. сати био је објед пред црквом у густој хладу високих букава, којима су застрта висока Ловћенска брда и долови, уздуж *Иванових Корита* до Хума планине, врховима *Пашиче главице* и *Коловира*, одакле се види питома *Бока*, *Грбаљ*, *Приморје*, *Будва* и до Улциња, да се човјек од природне млине раставити не може, гледајући „рајске предјеле“ питомог приморја уздуж Јадранског мора до Италије.

Ова лијепна и скромна свечаност свршила се на потпуно задовољство народа. Г. Митрополит истога дана вратио се на Цетињу.

Учесник освећења.

Читуља. — У суботу 9 тек. о год. преселио се у вјечност свештеник Руднички *Ђорђе Рондовић*. Покојник прије три године рукоположен је за свештеника Рудничког. Повјерено му је било да привремено надгледа манастир Добриловину. Покојник је премда у кратко вријеме, ревносно обављао обе посвјерене му дужности.

Неумитна смрт прекинула му је живот у 25. години — најљепшем у цијелу живота.

Покојни свештеник Ђорђе син је заслужног свештеника Рајсаса Рондовића. Овај ваљани свештеник потоњег рата из Прећана (турске границе) доселио се у Шаранце. Као војник имао је лијепијех заслуга.

Пошто је обудовио, одређен је био за настојатеља манастира Добриловине, гдје је у истом манастиру прије четири године и упокојен.

У манастиру Ждребанику, 13 тек. ов. год., преселио се у вјечност свештеник *Коста Ристић*. Покојник је рођен у Гусињу. Свршио је Призренску богословију. Рукоположен је био од блаженопочившега митрополита Призренскога *Мелентија* и постављен за свештеника Гусињског.

Насиља, која трпи онамо наш српски народ од разузданих Арнаута, принудила су реченога свештеника Ристића да остави своје родно мјесто, и да се пресели у Црну Гору.

Речени Ристић живио је годину дана у Подгорици са малом помоћи, која му је од надлежне власти дијељена.

Прошле године у октобру мјесецу постављен је био за настојатеља манастира Ждребаника.

Речени Ристић у ово мало дана вршио је своју дужност на задовољство претпостављене му власти и народа, у коме је живио.

Међу нама је покојник лијепо име оставио.

Упокојеним свештеницима лака била црна земља, Бог им покој дао.

Освештање цркве св. Теткле у Стругаре (на Цеклину) — Ово је старинска црква, која и данас постоји на Цеклину; на ново исту цркву обнови Ивана жена покојног Лаза Михаљевића за своју и свога мужа Лаза, душ.

Освештање је било са благословом Његовог Вископреосвештенства господина Митрополита Митрофана, изливеним на свештеника ријечног Михаила Јовићевића, 17 јула 1900 године.

При освештању били су присутни свештеници: Михаил Јовићевић, изасланик Њег. Вископреосв. г. Митрополита Митрофана; Лука Лопчић, свештеник Маринског Института; Станко Вукмировић, свештеник Жупе Цеклинске и мјесни свештеник Илија Ђурашковић са мјесним чиновништвом и довољним бројем народа из истог мјеста.

Свештеник Михаил Јовићевић говорио је бесједу, која ће се дати 11 септембра Удружењу Ријечко-Љешанског парохијалног свештенства на своју трећу сједницу на реферисање, а после у своје вријеме изаћи ће у „Просвјети.“

Цеклим, 20 августа 1900 год.

Илија Ђурашковић, парох Цеклински.

Приложници саборне цркве на Цеклину (храма св. великомученика Георгије):

1. Јокаш Николин Ђурашковић 940 фиор. а. вр.
2. Илија Милошев Стругар 628 фиор. а. вр. и 32 новч.
3. Филип Маркишин Ђурашковић, дрва за једну повећу клачницу од вриједности 120 фиор. а. вр.
4. Горде, кћи пок. Јокаша Н. Ђурашковића, 360 фиор.
5. Коица Шутанов Стругар 34 фиор. а. вр.
6. Ивана Лазова Михаљевић 20 фиор. а. вр.
7. Иста Ивана приложи храму св. Јована и св. оца Николаја на Цеклину по 20 фиор. а. вр.

Поменути приложницима од стране Општине Горњо-цеклинске, посредством потписатог, изјављива се срдачна благодарност! — Усопшим, желећи рајско насеље, а живим — срећу и дуго здравље на овом свијету.

Цеклим, 20 августа 1900 год.

Илија Ђурашковић, свештеник Цеклински.

Освећење нове српске православне цркве у Сантову обављено је 17. (30). септ. о г. на најсвечанији начин. Впреосвештени г. епископ Митрофан Шевић кренуо се из Н. Сада још у очи тога дана са својом свитом и успут је на салацу Шарковцима осветио ваташ г. Дра Ст. Кронића, код кога је за богатом трпезом био сакупљен цвијет српске интелигенције сомборске. Други дан се г. епископ у пратњи силнога свијета кренуо за Сантово, гдје је на грани дочекао од Сантовчана најусрдније. Рано, одма по доласку, отпочет је чин трносања нове цркве, коју је лијепу церемонију обавио г. епископ уз асистенцију 20 свештеника. Затијем је почела архијерејска служба уз судјеловање Српкиња тамошњих, које су на кору дивно појале цијеле службе. Црква бјеше дупке пуна заиста побожнога свијета, и сваки бјеше тронут гледајући ону истинску чисту побожност на лицу Сантовчана, ону велику радост, кад погледаше на врти торањ своје дивне нове цркве, која са висине и појавом својом, и гласом својим хармоничних звона говори јасно и гласно, да је наше св. православље добило у њој скровишта, да је праједовска вјера послје вјековног сна и потискивања опет ступила у своја права, да синовима својим пружи и миља и сласти душевне у чистом учењу свом, и помоћи и одбране у биједи и невољи. — Послије свечаности био је свечан заједнички ручак, на ком је пала многа одушевљена здравица. Послије свечаности разишли се сви гости весели и раздрагани својим кућама, да причају својима о слави, какве је мало њих запамтило.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

Двадесетпетогодишњица богословско-учитељске школе у Призрену. Ове се године навршило равно двадесет и пет година, од како је велики српски народни добротвор Сима Игуманов Призренац основао богословско-учитељску школу у старославној пријестоници српских царева, Призрену. Према томе, ово је најстарија виша српска школа у отоманској царевини и она је од постанка свога па до данас дала српском народу у Старој Србији и Македонији огроман број добрих свештеника, ваљаних учитеља, честитих грађана и других вриједних раденика.

Прошле школске године било је у овој школи 136 ђака, од којих је живјело у школском интернату 108, а ван интерната 28. Благодјејанаца је било 103, полублагодјејанаца 3, а њих 7 примали су припомоћ. По стаљежу је било највише земљорадничких синова (55), занатлијских и трговачких (46), свештеничких (27). По завичају их је било највише из Рашко-Призренске епархије (84), Скопљанске (22), а било их је неколико и из Босне, Херцеговине и Црне Горе. Испит су положили њих 23 са одличним успјехом, 80 са веома добрим, 33 са добрим, а само 1 са slabим. У опће напредак ученика је из године у годину све то бољи.

Како ова српска школа ужива угледа и поштовања у оним крајевима најбољи је доказ то, што је и ове године на испитима био више пута Призренски руски вице-конзул Дједлајв, који је школи поклатио више књига, а и турски су достојанственици дошли на испите и веома се похвално изразили како о успјеху ученика, тако и о уређењу школе. Ректор је ове школе Стева Дикитријевић.

Које су добре стране од наставе полудневне. Варошко вијеће у Кенигсбергу установило је, да је школа много добила тиме, што је установљена настава само за прије подне. Добре стране такве наставе ово су: 1. Похађање школе уредније је. 2. Домаћи задатци у ученика много бољи су. 3. Дисциплина ученика је много боља (а овоме противници полудневне наставе истичу као јак разлог.) 4. Дјеца су још и петог часа прије подне много свјежија, него послје подне. 5. И дјеци и родитељима је од велике вриједности оваква установа. — По селима ако се и не може у свему увести ово, ипак је уведено од 1. маја до 1. новембра с обзиром на тадашње пољске радње.

Школски вртови. Једном њемачком педагошком листу пишу из Хановеранске покрајине: „И у нашој покрајини све се више упознаје вриједност и значај школских вртова. Особито је ово важно и за варошке школе, јер је набављање раног биља за очигледно изучавање сваке године све теже: с друге стране земља је тако поскупила, да ће касније бити врло тешко па и немогуће наћи згодна земљишта за школске вртове. Варош Линден имала је до сад школски врт 13 ара велик, па га је проширила сад са још 13 ара. Уређењем врта управља један од учитеља, а трошкови око врта износе 700 марака. Варошко вијеће у Оснабрику подигло је врт 22 ара велик и за прве потребе око његова уређења утрошило 300 марака. И Варошица Брамше утрошила је за свој врт 800 марака.“

Неурастенија као испитна болест. Недавно је уведено у Саксонској, да чиновници на државним железницама полажу испите. Др. Хилберт ли-

јечник главне жељезничке управе, дошао је до тога, да многи од тих чиновника оболе послије тог испита од неурастеније. Он вели, да је томе узрок она спрема за испит и сам испит. нема сумње — вели он — да човјек у четрдесетим годинама у опће, није више тако добро способан за учење и за разрађивање онога, о чему размишља у учењу. Од чиновника који су полагали поменути испит 75 процената имало је 40 година и утврђено је, да је међу њима повећи број оболио послије испита од неурастеније.

(„Школски Одјек.“)

Нешто о ђачком здрављу. Школски савјет у Доњој Аустрији обзна-нио је извјесне савјете о чувању здравља школске дјеце, од којих ћемо овдје неколико и ми донијети:

Ђаци, кад се ујутру пробуде, не треба да леже у кревету, већ ваља одма да се дижу. Доручак, који не смије бити одвише врућ, треба лагано да узимају, а не као преко врата (за то ваља рано да устају како би имали доста времена и да уредно умију.) Послије доручка, као и иначе послије сваког обједа, треба уста добро да исперу.

Кад ђак дође пред подне из школе треба, ка и прије сваког обједа, да опере руке. Оних дана, кад и послије ручка мора да иде у школу, добро је да једе лаку и добро сварљиву храну, која мора бити са свим умјерена. Послије ручка и вечере треба дати мако одмора од душевног рада а исто тако треба избјегавати и велика тјелесна кретања.

Вечера треба да је довољно и снажна, и никако се не смије узимати непосредно пред спавање, већ два добра часа прије лијегања у кревет; у осталом вријеме се мора подешавати према сварљивости и количини хране која је за вечеру поједена.

У опште јела треба да су без зачина, мјешовита и да нијесу увијек једна и иста: слаткиши и мезелуци (јачмању рж) су сувишни и никако не би требало дозволити да их ђаци купују код самих школа. Сирова јестива (као слагина, неварено млијеко итд.) изузимајући свијеже воће, треба са свим избјегавати. Обједи треба да се узимају у одређено вријеме, без журње, а чврста јела ваља добро жвакати. Много је раширена предра-суда, да акохолна пића снаже; њих не треба осим по љекарској наредби кад се дају као лијек — ђацима у опште никако давати, а нарочито не вино и ракију, па још чак ђацима нижих разреда. Исто су тако од штете јака дражећа средства (јака кафа или чај). Пиће за асталом нека буде вода. У школи треба сваки ђак да понесе своју чашицу (мали пехар од лима) и не треба никоме да га позајмљује.

Пушење дувана, на жалост, све више узима маха међу ђацима, па чак и у нижим класама. Разумије се да је главна драж овога уживања у томе, што је оно забрањено. Оставља се такту и умјешности родитеља и оних што их његују, да, према посебној индивидуалности ђака, изабере најподеснија средства, да стану на пут прераном пушењу код ђака.

Врло је корисно да се ђаци науче, да у извјесно вријеме дана, осим школских часова, заједнички врше њихову нужду. (Најбоље је навикнути се у тој цијељи сваки дан у јутру у извјесно вријеме.)

Прије спавања препоручује се кретања руку, било са гвозденим куг-лама, штаповима или без ових. Осим тога треба ђак да опере своје лице, врат и уши, и то темељно, да испере уста и гушу. Ако је икако могућно, не треба ђак послије вечере ништа да учи, већ нека сам изабере за то вријеме какво лако занимање. Нарочито мора се препоручити да се чува

од дражећих ноћних уживања, а тако исто треба одсудно сузбијати читање књига, које драже.

Потреба спавања свакојако је разна код разних лица, али у средњу руку може се подијелити по разним добима старости овако:

у 10-ој години спавање	11 $\frac{1}{2}$ —11 часова.
" 11-ој " до	11 "
" 12-ој и 13-ој години	10 "
" 14-ој години	9 $\frac{1}{2}$ "
" 15-ој и 16-ој години	9 "
" 17-ој и доцнијима	8 $\frac{1}{2}$ "

Према томе може се удесити и доба вечере и лијегања у кревет. Добро је навићи дјецу, кад спавају да држе руку преко јоргана, а не испод њега.

Дијете и младић, који се развија, треба преко дан да имају извјесно слободно вријеме ради довољног слободног кретања, нарочито на чистом ваздуху (разне игре, трчање по леду и т. д. само без претјеривања) а исто тако извјесно вријеме дана треба да посвете подесном занимању, које сами себи изберу (читање, музика, ручни радови). Ово је нужно не само за тјелесно успијевање, већ и за снажно развиће индивидуалности и самосталности дјечије у сваком обзиру. С друге стране извјесне реалне гимназије изискују од ђака, нарочито у вишим разредима, врло много рада и напрезања; с тога треба најозбиљније савјетовати, да се дјеца осредњега дара никако не оптерећују још другим споредним радовима (музиком или учењем страних језика који се у школи не предају.) Јер има случајева, и и ти су веома тешки, гдје дјеца не могу да постигну школско учење и задатке друкчије до употребом свог слободног времена и чак прекраћивањем потребног спавања. А то бива само на трошак најдрагоцјенијег блага у будућности — здравља.

Ако ђак преболи какву тешку болест, не смије се у учењу сувише напревати, већ мора бити поштеђен колико је више могућно. Одмор послје ручка и вечере, као и довољно спавање не могу се као губљење времена сматрати. Кад је тјело уморено или врши посао варења, онда учење или има врло мало успеха или бива само на трошак природног тјелесног развијања. А кад ђак ради треба озбиљно да прилегне на посао. Тако ће се уштедити многи час сједења, који се некорисно проводи.

(„Народно Здравље.“)

Свечано освећење нове гимназијске зграде. У четвртак је свечано освећена нова велељепна зграда српске велике гимназије новосадске. Распоред свечаности био је овакав: У 10 сах. пред подне било је свечано благодарење. У $\frac{1}{2}$ 11 сах. освећена је нова гимназијска зграда. Том приликом држао је управитељ гимназије г. В. Пушибрк говор, а гимназијски пјевачки збор је пјевао. У 1 сахат послје подне био је банкет у хотелу код „Царице Јелисавете.“ У 8 сах. у вече концерат с игранком по напријед одређеном програму. Све је ово испало да не може боље бити.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Позив члановима Матице Српске и свему српском народу. Књижевно Одјељење Матице Српске, хотећи да угоди често исказаној жељи јавне штампе, хотећи да својим радом што боље задовољи потребе нашега друштва, и нарочито да књигом што више користи Матичиним члановима: већ више од године дана претреса на својим седницама питања о програму својега рада и о облику Матичиних издања. У сједници од 2. 15.) марта ов. год. дошло је Одјељење до коначних одлука, које је и Главна Скупштина Матичина једнодушно прихватила.

Те одлуке износимо сада у име Главне Скупштине Матичине пред чланове Матичине и пред васколики Српски Народ, чијем умном напретку и служи Матица, и позивамо све пријатеље српске књиге на моралну и материјалну помоћ.

Овим одлукама се смијера на то, да Матичина издања буду што савременија и да им садржина буде од што непосреднијег интереса и користи за читаоце. С тога ће Љетопис од нове године чешће полазити своје читаоце, свака два мјесеца, те ће излазити шест пута на годину у свескама од 7—8 табака. Признајемо, да би Љетопис тек онда корачао с временом, кад би се јављао свакога мјесеца, али за сада Матица нема средстава да изда на годину 12 свезака: до одзива чланова и претплатника стоји, да и то што скорије буде.

Новим реформама се иде за тим, да Љетопис и својом садржином задовољи љубав према знању и просвјети, и жељу за отмијенон забавом својих чланова и читаоца. Љетопис треба да буде модеран књижевно-научан орган, који ће пратити и приказивати живот Срба и осталих просвећених народа у свима правцима културнога рада, и то не само у расправама и чланцима, него и у што тачниј и што опширнијој информацији. Особито ће се настојати да се свака нова српска књига објави, прикаже или оцијени, а и свака страна која се тиче Срба. Опширан програм Љетописа ће се у своје вријеме објавити.

Да би Љетопис био што спретнији и згоднији, ићи ће се за тим, да се сваки предмет у једној или највише двије свеске доврши. Веће расправе или белетристичне ствари се неће прекидати на дуге рокове, него ће се штампати у једној књизи, те ће их читаоци добивати цијеле на руке. И у овом правцу, у издавању засебних књига уз Љетопис, Матица ће моћи само тако развити живљи рад, ако узима што више радника и помагача. За први мах ће Матица издавати толико књига, колико на то претече преко Љетописа из садашњих материјалних средстава.

Љетописом и засебним књигама хоће Књижевно Одјеље да задовољи књижевне и научне потребе образованијих чланова нашега народа.

За широку масу нашега народа: за ратаре, тежаке, занатлије, раднике, ученике, а донекде и женски свијет, издаваће Матица као и досад Књиге за народ из задужбине Петра Коњевића. Само ће се одсад програм ових књига тачније одредити, и опет ће се ићи за тим, да се што боље изађе на сусрет савременим и непосредним потребама поменутих кругова.

Засад ће Матица издавати сваке године шест „Књига за народ“ са бројем табака, које може Коњевићева задужбина избацити. Од шест књига ће три бити забавне садржине и доносиће pjesничка дјела умјетничке или

народне књижевности. У ове књиге ће ући производи наше лијепе књижевности, који су признати као добри, које могу разумјети и најшири народни слојеви, а који, било због садржине и основне идеје, било због стила и облика, заслужују да постану опћа својина. Двије књиге ће бити садржине поучне. Матичини радници ће се трудити да сазнају из самога народа, какве потребе душевне, физичке или економне тиште најшири слој нашега народа, па ће наћи знаоце, који ће о таким потребама популарно расправљати.

Последња ће књига бити Календар. Ово је новина међу издањима Матичиним. Ако се за коју књигу може рећи да је „за народ“, заиста се то може рећи најприје за календар. Па зашто да га и Матица не уврсти међу своје књиге, које намјењује народу? У календарима у нас, истина ниј. оскудица, може се рећи, има их и сувише. Али се и то може рећи, да је већина испод сваке критике. Ако се Матица узда да ће нашој популарној књижевности дати добар календар, који ће се с коришћу моћи прелиставати цијеле године, нема разлога да се устручава такве књиге. Матичин календар ће бити са сликама и пун сваковрсних потребних објештаја за практичан живот и корисних поука.

Сва ова своја издања ће Матица, као и досад, својим члановима давати бесплатно. Али она хоће да изађе на сурет и оним Србима, који нијесу у тако повољним материјалним приликама, да могу постати члановима њеним, те ће своје књиге давати и нечлановима за умјерену претплату. Од како се Матица преселила из Пеште у Нови Сад, често се помишљало на растуривање Матичиних књига и с помоћу претплате. Сад је та мисао сазрела. Матица Српска не би могла о себи рећи, да врши културну мисију, ради које је основана и досад одржавана, ако не би ишла за тим, да своје књиге растури у што пространије кругове Српскога Народа. С друге стране, она и мора поћи тим путем, ако хоће да дође до што обилатијих средстава, да би могла свој рад проширити и разгранати.

Главна Скупштина Матичина, имајући све ово на уму, одлучила је, да „Љетопис“ и засебне књиге даје нечлановима за претплату од 6 круна, а „Књиге за народ“ за претплату од 1 круне, све заједно за 7 круна.

Разумије се, Главна Скупштина при овом новом уређењу Матичиних издања рачуна на помоћ свих Срба, нарочито својих чланова. Управо, Матица се не би смјела ни упуштати у овај посао, да се не нада обилатој помоћи са свих страна.

У првом реду позивамо наше књижевнике у братско коло. Сви се морамо стећи око Матице, ако желимо да она буде жижа нашега књижевног и умнога живота. Матица ће, као и досад, сваком раду дати праведну цијену. И најмањи рад, који је њој потребан, Матица ће наградити. Оригиналне расправе, чланци и критике за Љетопис награђиваће се према оригиналности и тежини хонораром до 80 круна по штампану табаку. Радове из лијепе књижевности исто тако, или по табаку или одсјеком, особито ако су мањи. Књижевни реферати, биљешке и мање информације добиваће 10 потура од штампана реда. Радови за Ђоњевићеве књиге награђиваће се хонораром до 40 круна по штампану табаку.

Али да се тако узможе књижеван рад по заслуги награђивати, потребна је Матици морална потпора свих њених чланова и свих просвећених Срба и материјална помоћ цијелога народа. Главна Скупштина је одлучила, да Матичине књиге растурује преко повјереника, надајући се, да ће се

сваки члан Матичин и сваки просвјећен Србин драговољно примити повјереништва ондје гдје затреба. Пријатељима Матичиним нарочито наглашujemo, да све ово наше предузеће зависи поглавито од добре организације повјереника. Повјереницима ће бити дужност да прибирају чланове и претплатнике, да купе од њих новац, да новац шаљу благајници Матице Српске у Нови Сад и да члановима и претплатницима раздају књиге. На своје трошкове, нарочито на поштарину, добива сваки повјереник 10%⁰ од скупљена новца, а ако прибере десет претплатника, и један примјерак сваке књиге.

Објављујући овим своје и Књижевног Одјељења одлуке и смјерове о издањима Матичиним, Главна Скупштина уједно моли чланове Матичине и све пријатеље српске књиге да договорно у сваком мјесту установе једно, или по потреби више повјереничких мјеста, да се споразумију у згодној и поузданој личности, која би примила на се дужности повјереничке. Повјереници нека се изволе до почетка новембра о. г. обратити секретару Матичину са изјавом да се примају дужности и права повјереничких за то и то мјесто, па ће добити упуство, шта ће даље чинити.

Матица Српска ће се према овим одлукама одмах латити посла и, колико до ње стоји, све ће учинити путем својих органа, да тај посао одговори и смјеру оснивача и добротвора Матичиних и жељама и потребама чланова њених о данашњег српског друштва. Али је ово и прилика за чланове Матичине да потврде своју досадашњу љубав према Матици; прилика је и за оне, који су се досад туђили од Матице или јој забављали, да покажу, да су све ствари чинили у доброј намјери. За све је прилика да помогну једно опће дјело. Нема сумње, свако може на свој начин помоћи, ако има добре воље.

На посао дакле и у те име Бог нам помогао!

Из Главне Скупштине Матице Српске у Новом Саду, 31 августа 1900.

Предејник Матице Српске: А. Хаџић с. р.

Секретар: Др Милан Савић с. р.

Христјанское Чтеніе, издаваемое при С.-Петербургской Духовной Академіи. Выпускъ 1900 г. девятый. Годъ LXXX. Сентябрь. С.-Петербургъ Типографія А. П. Лопухина, 1900

Содержаніе: I. „Ученіе о Благодати Божіей“ (§ IV Тертуллиана. § V. Св. Кипріана Карфагенскаго) Проф А. Катанскаго. — II. „Изъ исторіи Русской церкви въ царствованіе Петра Великаго“ (VI. Дѣла и власть Святѣйшаго Синода. Кругъ дѣлъ Синода по духовному регламенту. — Дѣла вѣры, образованіе и просвѣщеніе, управленіе церковнымъ строемъ. — Церковныя имущества и церковный судъ. — Постепенное ограничиваніе предметовъ, подлежащихъ вѣдѣнію Синода, и вмѣшательство свѣтскихъ властей. — Ограниченіе предметовъ подлежащихъ рѣшенію Синода. — Власть Синода) С. Рункевича. III. „Когда и какъ возникло ветхозавѣтное священство?“ (По поводу противобиблейскихъ мнѣній новѣйшей критики и, въ частности, взгляда берлинскаго профессора Липперта) С. Кулюкина. — IV. „Къ исторіи раскола на сѣверѣ.“ Противораскольническая дѣятельность перваго холмогорскаго архіепископа Анастасія (1692 - 1702). В. Верюжскаго. — V. „Греческій переводъ Библии LXX толковниковъ“ (Отзывъ о сочиненіи покойнаго профессора московской духовной академіи И. Н. Корсунскаго: „Переводъ LXX; его значеніе въ исторіи греческаго языка и словесности,“ представленномъ имъ на соисканіе преміи митрополита Макаріа).

Проф. А. Некрасова. — V. „Словарь къ Псалтири“ (Отзывъ о сочиненіи „Справочный и обстоятельный словарь къ Псалтири“ Петра Гильдебрандта, представленномъ имъ на соисканіе преміи митроп. Макарія). Проф. П. Юнгера.

Просвѣтн Гласник. Службени лист Министарства Просвѣте и Црквених послова краљевине Србије. Година XXI. Свеска за септембар. Уредник Ј. Миодраговић. Београд, издање и штампа државне штампарије краљевине Србије 1900.

Садржај: Службени дио: 1. Указ Њ. В. Краља: Наређења. Одликовања. Министарство просвѣте и црквених послова (постављења, пензионисања, разрјешена). Стручне школе (постављења). Народне школе (постављења, пензионисања). Грађанске школе (постављења). Духовни судови (постављења, разрјешена). — 2. Расписи министра просвѣте и црквених послова. — 3. Приватна гимназија у Крушевцу. — 4. Стјечај. — Школски летопис: 5. Извјештаји надзорника Народних школа за 1899. и 1900. школску годину: Годишњи извјештај о народ. школама за град Биоград. — Наука и настава: 6. Матерњи језик и народна књижевност у гимназији, од д-ра Војислава Бакића. — 7. Елементи педагошке психологије, Н. де Ваафа, српски природо др. Ст. М. Окановић. — 8. Из школске хигијене, од д-ра Т. Ј. Николића, школскога љекара. — 9. Упоредна анатомија кичмењака по Gegenbauer-у и др. написао д-р Војислав Ж. Ђорђевић, ванредни професор Вел. Школе (наставак). — 10. Реформа основне наставе у Италији, од Ј. Продановића. — Хроника: 11. Отварање школског музеја, од Јов. Јанковића, учитеља. — Ковчежић: 12. На чистом зраку, превео проф. Ч. Петровић (свршетак). — 13. Стање њемачких школа у години 1898. — 14. Подаци за историју Призренске богословије, од Старосрбијанца (свршетак). — 15. Берлинске средње школе, од д-ра Луја Адамовића (свршетак). — Биљешке: 16. Гласови о школама. — 17. Просвѣтни записи. — 18. Нове књиге и листови: Књиге. — 19. Умјетност. — 20. Разно. — 21. Покојници. — 22. Просвѣтни добротвори.

„Просвѣтни Гласник“ излази у мјесечним свескама од 8 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Претплата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Биограду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство Просвѣте и Црквених послова у Биограду). Они се, на захтјев писаца, враћају.

Богословскій Вѣстникъ издаваемый Московскою Духовною Академіею. Годъ девятый. Августъ 1900. Свято-Троицкая Сергіева Лавра. Сопственна типографія. 1900.

Содержаніе. Житіе святаго отца нашего Никифора, архіепископа Константинаграда и новаго Рима, списанное Игнатіемъ, діакономъ и скевофилаксомъ святейшей великой церкви святой Софіи. — Црквеное правителство. (Из лекцій покойнаго профессора Московскаго Университета, А. С. Павлова. Религіозна жизнь и нравы греко-восточныхъ христіанъ. А. П. Лебедева. Происхождение пастырскаго служенія и его необходимость. Сергія Митрополита Московскаго. Религіозно-нравственное значеніе трагедій Эсхила. Е. А. Воронцова. Три письма преосвященнаго Теофана-Завторника къ К. Н. Б. Сообщилъ Николай Высоцкій. — Владимиръ Сергѣевичъ Соловьевъ. († 31 іюля 1900 года). П. В. Тихомирова. — Знаменатель-

ный фактъ въ исторіи междучерковныхъ отношеній. В. А. Соколова. — Библиографія. Новости иностранной литературы по нравственной философіи. Н. Г. Городенскаго. — Автобиографическія записки Высокопреосвященнаго Саввы, Архіепископа Тверскаго. — Отчетъ Братства Преподобнаго Сергія для вспомошествованія нуждающимся студентамъ и воспитанникамъ Московскій Духовной Академіи за 1899 годъ. — Объявленія. Оглавленіе содержанія втораго тома Богословскаго Вѣстника за 1900 годъ

Napredak, glasilo „Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora“, „Saveza hrv. učit. društava i Hrv. štedovno-predujamne zadruge“. Уређује Стјепан Басаричек. Број 36. Година XXI. Загреб 1900.

Садржај: Скок из пучке у средњу школу. — Хипнотизам и педагогија. — Ниетшев слог. — Обзор по педагошком свијету. — Рад хрв. учит. друштва. — Вјесник.

„Napredak“ излази сваког 5., 12., 20. и 28. у мјесецу. Цијена му је 10. к. на годину. Рукописи се шаљу уреднику, а новац г. Јосипу Клобучару, благајнику хрв. пед.-књиж. збора.

Школски Вјесник. Стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник Љубоје Длуштуп Година VII. Свеска 8. Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. Админис рација: Сарајево, земаљски економат. Годишња цијена Школском Вјеснику с поштарином 4 кр. Дописи и новчане пошиљке ради претплате и огласа нека се шаљу Земаљском економату као администрацији „Школског Вјесника“. Сарајево Земаљска Штампаріја 1900.

Садржај: Јосип Милаковић: 1830—1900. — Ђ. Б.: (Уз нашу слику.) — Н. Видаковић: Братко видан Одраштај. — Живо Дујмушић: Независни морал. — Јелица Беловић Бернадиковска: Из мога албума. Психолошке фотографије. (Наставак.) — Милан Ланг: На којем ступњу да се вјжба написивање писмена? — Петар Врбан: Узроци неуредна полска школе и како би се томе помогло. — Станислав Мајетровић: Пабирци из народне педагогије. (Свршетак.) — Јосипа пл. Глембај: Мнијења хрватских учитељских друштва о јединственој научној основи за нижу пучку школу и опетовницу (Наставак) Примјери практичне наставе. — Јован Гарић: Топлина. (Свршетак.) Из педагошке прошлости. — Јоцо Јагодић: Начин наставе за вријеме Карла Великог. — Пелапошка смотра. — Педагошке мрвице. — Листак. — Службени додатак.

„**Бранково Коло**“ за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Паја Марковић Адамов. Год. VI. Број 38.

Садржај: Српска Велика Гимназија у Новом Сиду. Матица Српска пред новим реформама, од Тих Остојића. Мркоњић, од Свет Ђоровића. Злашча Буба, Едгар Пое. Борђева смрт, одломак, — Richard Beer-Hofmann — Поновљена Идил, Gardonyi Gera, с маџар. Јован Протић. Цвијета Вузорићева и Дојинча Злашарић, листак из дубровачке књижевности, Дан. Живаљевића. Козчежић. Просвјетни и друштвени гласник. Позориште и умјетност. Читуља.

Нови Васпитач, орган за педагошку књижевност. Власник Мита Нешковић. Свеска IX. Година VIII. Излази сваког првог дана у мјесецу У Ср. Карловцима. Срп. манастирска штампаріја 1900.

Садржина: Седамдесетогодишњици Њег. Величанства. — Хришћанско васпитање у првом вијеку хришћанства. — Психологија руке. — Расправа, од Радивоја Лончара, читана у скупштини учитељског друштва у Слуњу. — Поуке из опште знаности. — Обука у рачунству. — О поступању са ученицима I. раз. нар. школе. — Књижевни преглед „Новог Васпитача.“

Лист излази првог дана сваког мјесеца. — Годишња цијена за Црну Гору 8 динара, полугодишња 4, на три мјесеца 2 динара.

Učiteljski Glasnik, лист за поуку и интересе учитељства. Год. П. Бр. 8. Одговорни уредник: Вјекослав Николић. Власник и издаваатељ Фран Брадић. Спљет 1900.

Садржај: Живио наш Ћесар и Краљ! — За састанак. — Основ узгоја у пучкој школи. — На темељу којих психолошких закона изграђен је нижи степен Мочникове рачунице? Пише Д. Шимуновић. — Узгојне мисли. Прикупља Вицко Дорбић. — Физика у нижим школама. — По Хаутману превео и удесио Н. Киричић. — Пучки далматински учитељи на културном пољу изван школе. Написао Петар Куничкић. — Књижевни гласник. — Мали вјесник.

„Учитељски Глас“ излази 15 сваког мјесеца. Запада на годину 4 круне, на по године 2 кр. Учитељским приправницима даје се изузетно за по цијене. — Претплата прима власник и издаваатељ листа, чланке, дописе и вијести уредник.

Škola. List sa učiteljstva i prijatelje školstva. Br. 9 Teč. XI. Izdaje i ureguje Stjepan Siroša. NACIJONALNA BIBLIOTEKA

Садржај: 18 августа 1900. Сјевно Стј. Широла. — Школа и живот. По руском). — Ријеч о узгоју и наобразби женској. Пише Вј. Доминковић. — У првом разреду. Пише Буре Ружичић. — Филолошко иверје. Пише Скенлер Фабковић. — Савез аустријских југославенских друштава. Написао Вицко Дорбић. (Допис из Далмације). „Савез хрватских учитељских друштава“. По „Н. Н.“ — Књижевност. — Вјесник.

„Школа“ излази првога свакога мјесеца. Годишња цијена јој је 4 к., на по године 2 к., а за иноземство 60 фил. више. — Претплате, дописи и листови у замјену шаљу се уредништву у Карловац.

Гласник православне цркве, у Краљевини Србији орган архијерејског сабора. Година I. Свеска за август. Уредник: Добросав М. Ковачевић. Биоград штампано у државној штампарији Краљевине Србије 1900.

Садржај: Службени дио: Одликовања и постављања. — Архијерејске бесједе: 1. Бесједа Њ Впр. архиеп. биогра. и митр. Србије г. Инокентија на разријешењу вијенаца узвишених Краљев Супружника. — 2. Бесједа Њ Впр, архиеп. биогра. и митр. Србије г. Инокентија на рођендан Њ. В. Краља. — Чланци и расправе: 1. Један поглед модерне правне науке на однос између цркве и државе по Полу Лер ај — Болије-у, Вареј — Сомијер у. Воле у, и др. саставио Мил М. Станојевић, прав. референт мин. нар. привреде — 2. Питање о бесмртности душе (богословско-философска студија) с руског прев. Мих. Поповић. — 3. Прјекат за реформу јулијанског календара од Максима Трпковића, професор. — 4. Остатци старина у врањском округу од Др. Јована Хаџи Васиљевића секретара конзулата у Скопљу — 5. О човеку као моралном бићу, предавање Петра

Протића, професора Богословије. — 6. Извјештај архијереј. сабору о руским духовним школама од Ст. М. Димитријевића, свешт. и професора. — Биљешке са старокатоличког конгреса у Бечу 1897. године од архим. Илариона С. Весића, професора.

„Гласник православне цркве“ излази у мјесечним свескама, цијена је: за Црну Гору: На годину са поштарином 16 дин. у злату.

Српски Архив за цјелокупно лекарство. Орган српског лекарског друштва. Годана VI. Свеска 8. Уређује: Др. Јован Данић. Биоград 1900.

Садржај: I. Оригинални радови. — II. Преглед стране штампе. — III. Рад српског лекарског друштва. — IV. Закони и наредбе. — V. Санитетска извјешћа. — VI. Ситне вијести. — VII. Сталешке и личне вијести. — VIII. Нове књиге. — IX. Кореспонденција редакције и администрације. — Као додаток: „Народно здравље,“ популаран часопис са за себним садржајем и засебном пагинацијом.

„Српски Архив“ излази једанпут мјесечно. Цијена је листу годишње: За Црну Гору 10 франака у злату, или 10 круна.

Источник духовни лист за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства и народа у Босни и Херцеговини. Год. XIV. Бр. 17. Власник: Њихова Високопреосвештенства српско-православни Б.-Х. Архијереји. Уредник: Иларион Радонић, јеромонах. Сарајево 1900.

Садржина: Рукоположења. — Религиозно морални листићи. — Говор о другогодишњем парастосу, 28/VIII., за благоупокојену аустроугарску царицу и краљицу Јелисавету. — Књижевне оцјене и прикази. Црквене вијести. — Раздо. — Нове књиге и мистови. — Јавне благодарности. — Званични огласи.

„Источник“ излази два пута мјесечно и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу за Црну Гору на годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2-50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Църковенъ Вѣстникъ. — Седмично издание. — Съ три приложения въ годината. Година I. Брой 15. Отговоренъ-Редакторъ: Андрей Маноловъ.

Съ държаніе: По религиозногo възпитание въ нашитѣ училища. — За Свещеното писание. — Свещеническо събрание въ г. Т.-Пазарджикъ. — Лѣтописъ. — Православни църкви: Православнитѣ руси въ Галиция. — Изъ вѣстоцитѣ и списанитѣта. — Диписки и писма. — Вѣншна гѣтописъ — Обявления.

„Църковенъ Вѣстникъ“ излази веќки пегъкъ. Той има прѣвъ годината и три приложения — по 1 книга отъ 4 печатни коли за веќко четиримѣсечие. Гогинната цѣна на „Църковенъ вѣстникъ,“ заедно съ тритѣ приложения, България е 10 лева, а за странство 10 лева.

Школски одјек. Садржина броја 23. и 24.: „Строги пријамни испити“ — В —. *Ко је крив?* П. — В —. *Фелбигеров идеал добрег учитеља*, И. Т. *Мало толстојзирание*, од Јелице Беловић-Бернадчиковке. *Хербарт као педагог* д-р Виљем Рајн, III. (наставак). *Дјечја књижевност*, И. Т. „*Корак унапријед*, *Ријеч-двије*“ И. Т. *о шемпера немцима*, по предавању

д-ра Ј. Гудан, В. В. *Училишски зборови*, —н. *Из автотомног живота. Биљешке. Прикази.*

„Школски одјек“ излази сваког 1, 10 и 20 дана у мјесецу. Стаје на годину 8 круна. Претплата се шаље: *Администрацији „Школског Одјека“ у Нови Сад.*

Нада, поуци забави и умјетности. Година VI., број 19. Издаје земаљска влада за Босну и Херцеговину. — Уређује Коста Херман.

Садржај: Иво Чипико: За крухом. (Наставак). Иван Крнцић: Лукакиња. — Драгутин Ј. Илијћ. Новије пјесништво у Срба. (Свршетак). — Црновршанин: Освета. — Дон Илија Ујевић: Доруша. (Свршетак). — М. Сабих: Поезија будућности. — Адам Мицкијевић: Рибца. Превео Аугуст Харамбашић. — Анте Петравић: Giovanni Marradi. (Наставак). — Наша писма: Јосип Марковић: У Паризу. — Уз наше слике. — Смотра. — Књижевност. — Дописи уредништва.

„Нада“ излази двапут у мјесецу. Цијена је за Црну Гору с поштарином: на годину 12 круна на по године 6 круна. — Сарајево.

Behar. Лист за поуку и забаву. Број 8. Година I. Сарајево, 15. Августа. Штампарија Ристе Ј. Савића и Друга. 1900 год.

Садржај: Осман А. Ђикић: Хазрети Омер. — Едем Бахтијаревић: Младеначка крв. — Осман Нури Хаџић: Муслимани, а не мухамеданци: — Посланик, а не пророк и профета! Gobineau — Mehmed Tevfik: Кандахарски љубавници. Бамик и Фехим Спахо: Мале приче и досјетке. Осман Нури Хаџић: Смрт Сулејмана II. Сјајнога. Ата Нерџес: Женидба Копчић Алибега. Хакија: Византијска историја. Едем и Риза, Ата Нерџес, Ибрахим Даутовић, Сердагић Абдулах Хилми: Шта не ваља. — Листак. Књижевност. — Културне биљешке: Шестогодишњица турског царства; — Персијски шах у Бечу. — Поглед по свијету: Сваштице: Најдуља ђуприја на свијету; — Шта њемачки народ најволи читати; — Слјепци; Шта човјеку треба за педесет година; — Американски радници; Живот вођака. Загонетке. — Одгонетке. — Наше поруке.

„Behar“ излази два пута мјесечно. Цијена му је на годину 10, на по године 5 круна; за ђаке 6 круна, а за иноземство 12 круна на годину. Претплата и рукописи шаљу се: Уредништву „Бехара“ у Сарајево, Апелова обала бр. 34.

Dom i sviet, hrvatski ilustrovani list. Теџај XIII. Број 19.

Садржај: Штиво: Хрвати и Хрватска под Наполеоном Великим. На темељу повјесних података саставио Ив. Девчић — Мртвачево око. Роман из паришкога живота. Написао Jules Claretie. Превео L. M. — Него Исторички роман, од Ernesta Ecksteina. Преве д-р Аугуст Арамбашић (наставак). — Први љубавник. Роман од G. Rovette. Превео R. R. — Лов на морске псе. Написао H. Lukas. — Отимач дјевојака. Написао Karl May. Превео M. K. (наставак). — Сlike.

„Dom i sviet“ излази 1. и 15. свакога мјесеца. Цијена на цијелу годину фор. 6., на пола годину фор. 3., на 3 мјесеца фор. 1-50, са поштом.

Босанска Вила, лист за забаву поуку и књижевност. Број 13. Год. XV. Сарајево, 15. септембра 1900. Власник и уредник Никола Т. Кашиковић. Штампарија Ристе Ј. Савића и друга.

Садржај: Пјесме: Браћа (Хајне), од А. Шантића; Домовини, од В. К. Љубисава; Из Апокалипсиса, од Дим. Глигорића. — Приповијетке: Преко љествица, од Милке Гргурове; Циганка, од Каролине Свјетле, превод Милана Матића. — Поука: Јован Димовић, са сликом, од Х. С. Д.; Српске народне пресме са моралног гледишта, прише Б. М. Добросављевић; Мода, пише Софија Пупић-Плетикосић. — Српске народне умотворине: Српске ђевојачке пјесме, скупио по Далмацији П. Чоко. — Листак „Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно, сваког 15 и 30. — Цијена је за Црну Гору на годину 8 круна, на по године 4 круне. Ђаци добивају лист за 6 круна. — Претплата и рукописи шаљу се на уредништво. — Неплаћена се писма не примају.

Наука о богослужењу православне цркве или Православна Литургија за ученике средњих школа. Саставио *Александар Живановић*, правосл. свећеник, кр. проф. и катихета на средњим школама у Осијеку. У Ср. Карловцима, издање и штампа Српске Манастирске Штампарије 1900. стр. 115., цијена 1 круна и 20 потура. Одлуком Св. Архиепископског Синода Митрополије Карловачке од 29 марта (10 априла) 1899 бр. М. 175, Син. 25 одобрена је и ова књига за учебник на средњим заводима.

Наставник лист професорскога друштва, 2 свеска: април, мај, јун; књига XI. Година 1900. Власник професорско друштво. Одговорни уредник Сима Н. Томић.

Садржина: Чланци: Поглед на генетичко историске односе именица и придјева. П и Ш одјељак од Сима Н. Томића; Примјена палеоботанике у рударству, од д-ра Димитрија Ј. Антуле; Увод у историју латинскога језика, од Јанка Лукића, вавредног професора Вел. Школе; Три принципа са примјеном у израчунавању запремина, од д-ра Ст. Л. Вукићевића; Језиковна настава у служби општег образовања, од д-ра Јосифа Перкмана. Посрбио Момчило Иванић; Ботаника у нашим средњим школама, пише др. Лујо Адамовић; Јединица, од Мирка М. Поповића, проф. — Књижевност (школска и научна): Die mediterranen Elemente der serbischen Flora, von dr. Lujo Adamović. Leipzig 1899. Sonderdruck aus Engler's Botan. Jahrbüchern XXVII Bd. 3. Heft. S 351—389. Реферат од Дан. Љ. Катића; Опћена аритметика и алгебра за више разrede средњих и њима сличних школа. Нависао др. Отона Кућера, професор у кр. realној гимназији загребачкој. Реферат од проф. Св. Коларовића. — Гласник.

Споменак, илустровани лист за дјецу. Година VIII. Власник, издавач и одговорни уредник: Иван Мартиновић, учитељ. Излази првог дана сваког мјесеца на цијелом табаку. Претплату, рукописе и све што се односи на уређивање и издавање листа треба слати: Ivanu Martinoviću uredniku: Рапчево, (Угарска). Цијена годишња 2 круне.

Садржај: броја 8 и 9. 1830—1900 (приликом седамдесетогодишњице Фрање Јосифа I. — Оче наш! (пјесма), поп Лука Поповић. — Материн савјет, приповиједа српској дјечи: Душан Ђурић учитељ. — Гле, гле... (пјесма са сликом). — Казна кривца свуда стиже. Приповиједа младежи српској. Јов уд. кл. — Падај кишо (пјесма Исавије Митровића). — Вејдавутас. Стара пољачка прича. Приповиједа Јелица Беловић. — Бернадиковска. — Химна Богу, (пјесма Вукашина Гаговића. — Кугњи поклоник. Српској дјечи, приповиједа Р. М. Тасић у Плочној Домовини. —

Биће рата (пјесма Ј. У. Кикинског). — Трговац (пјесма Чика Васа Љубисава са сликом). — Зрнца с бројанице живота и искуства, ниже их за одраслију омладину поп Лука Поповић. — Бачко коло (пјесма Јулијане Стојковићеве. — Добри другови, приповијетка Данице Чакловићке. — Учитељ (пјесма Миладина К. Расинског). — Похвале достојног (пјесма Чике Васа — Љубисава са сликом). — Кратке приче. Јов. Удицки. — Спречавање преносења заразне болести „И. З.“ — Божја воља. Р. М. Тасић. — Мајмун и пас. Р. М. Тасић. — Споменков Вјесник. — Разно. — У доколици (3). — Решење. — Одговори и поруке.

Голуб. Лист за српску младеж. Излази сваког 1 и 15. Цијена годишња 3 динара.

Садржај: 14 броја. Мој род (пјесма). — Вјечити Јуда (приповијетка). — Босна (пјесма) — Голуб (приповијетка). — Волим (пјесма). — Туговање за гробу мога сина у Москви (са сликом). — Нови талијански краљ и краљица (са сликом). — Гласник (16). — Милина ми (пјесма). — Сваштице — Нове књиге и листови. — Ребус; коњички скок; загонетка. — Решење. — Голубов писмоноша.

Невен. Чика Змајовин лист Излази отприлике сваки 17 дана (осим Јула и Августа). Цијена 6 круна на годину Претплата (и све друго) шаље се уредништву „Невена“ Загреб, Зрињски трг бр. 3. Штампа се у срп штампарији у Загребу.

Садржај: броја 2. Фрања Јосиф I са сликом, (приликом седамдесетогодишњице). — Ноћни стражар, пјесма Ч. Зм (са сликом, црта ур. Пре дић). — Цртач и приповијетка (свршетак), Уја Лера. — Пространство васионе (на размишљање — Христов науи (пјесма са сликом), Ч. Зм. — Либуша (Чешка прича). — Благо њима (пр. са 2 сл), Ч. Зм. — Лав и човек (арапска прича). — Расцвјетан лавље (са сликом). — Свирачи у Азији (са сликом). — Стари Реџа. — У споменицу. — Дуга из чаше воде. — Овијана зрнца. — Мало мале. — Разнолије (6). — Даштања (5). — Решења даштања из броја 1. (5). — Одговори и поруке (10. — Новије књиге.

† **Каноник Дум Иван Стојановић.** Неумитна смрт покоси нам још једног вриједног радника на књижевном пољу у лијепом нашем Приморју. Кад се спремаше српска академска дубровачка омладина, да достојно прослави у децембру ове године седамдесетогодишњицу рођења неуморног књижевног радника каноника Дум Ивана (Стојановића, да приреди све, како ће цијело српство тог дана наћи се сложно, да ода достојну пошту живом најстаријем предатнику оног кола дубровачкијех писаца, који су добро разумијевали јединство нашег народа, не обзирајући се, како се које племе зове, како ли се крсти, судбина хтједе, да то старина Дум Иво не дочека: покојник цијелог свог живота ради је у славу Божију и корист свог народа, не помишљајући о својој слави. Ни чин римокатоличког свештеника, ни разне неприлике не посметаше, да Дум Иво цијелог свог живота остане ријетки челични карактер, врли родољуб и знатни књижевник српски. До потоњег свог часа он је умио одушевљавати нашу омладину, нарочито у Дубровнику, окупљати је око себе, улијевајући у њу наду на бољу будућност нашег народа.

Дум Иван, како га свако у Дубровнику зове, родио се у Дубровнику 5 (17) децембра 1829 године од честитих родитеља. Био је првенац између

неколико браће. Када је свршио гимназију и филозофију, послаше га у задарску богословију, те је по свршетку исте још врло млад рукоположен 1852 године. Био је поп на Корчули, а затим је послѣе годину дана премјештен у Ријеку дубровачку, гдје је провео тридесет година и за то вријеме марљиво проучавао латинске, талијанске и њемачке пјеснике, а пригрлио је и српску народну књижевност. Биљежио сваку ријеч и народну изреку, пословицу и друго што је чуо путујући по својој парохији, Одао се био и на превођење са латинског, талијанског и њемачког језика. Од српских радова знаменити су му: новела „Луко Мали“ која је прештампана у Биограду у „Војислављевој Споменици“, „Госпођа Мара“, „Бора“, „Жагарац“. У „Дубровнику“ је излазио од њега пријевод дубровачке историје Енгелса; нештампани су му радови неке комедије и новеле, од којих му је најважнија „Биво“, у три поглавља. Осим тога има од њега више пригодних пјесама на латинском, талијанском и српском језику. У подлистку „Dubrovnikа“ изишло је најзнатније његово дјело „Дубровачка књижевност“.

Дум Иван одликовао се и као добар говорник. Када је он проповиједао српски и талијански, црква је била пуна свијета свакога сталеза. Неке су његове проповиједи и штампане

Поред свих сплетака, које су се потајно ковале против дум Ивана због његова родољубља, наименован је год 1883 каноником, а год 1896 постао је каноником деканом.

Због свог родољубља претрпѣо је Дум Иво многе неправде и горке часове, не само у друштву и на улици, него и у Божјем храму, али је он ипак остао вазда вдушевљен, ватрен Србин.

Слава му у блажени покој и вјезни спомен међу нама.

CRNOJEVIĆ

К Њ И Ж Е В Н И О Г Л А С.

Његово Високопреосвештенство наш Митрополит Господин Митрофан, старајући се за добро своје пастве, написао је:

„Спомоћно упутство о исповиједи за свештенство и народ.“

Ово је дјело најприје било штампано у нашој „Просвјети.“

Управа Митрополијске канцеларије, увиђајући, да се наше свештенство и народ овијем врло важнијем дјелом не би могли

користити из „Просвјете,“ у којој је дјело излазило у течају три године, колико кад би се оно штампало засебно, одлучила је, да се споменуто дјело из трогодишње „Просвјете“ прештампа и изда у засебној књизи.

Ово дјело нашег Архипастира врло је поучно за свакога православнога Хришћанина, а свештенству је просто необходимо нужно, за то га и препоручујемо најтоплије како свештенству, тако и народу.

Дјело је штампано у Државној Штампарији на Цетињу на лијепој хартији велике осмине и износи око 20 штампанијех табака.

Цијена је књизи 1 фиор. Ко скупи 10 књига, једанаесту добија на дар. Добити се може у Управи митрополијске канцеларије.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

